
DOKUMENTUMOK

JEGYZŐKÖNYV A SZOVJET ÉS A MAGYAR PÁRT- ÉS ÁLLAMI VEZETŐK TÁRGYALÁSAIRÓL

(1953. június 13–16.)

A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Központi Vezetősége (KV) 1953. júniusi határozata, illetve Nagy Imre miniszterelnök júliusi kormányprogramja által elindított ún. új szakaszt – több évtizedes részleges amnézia után – mind tisztában látja a történettudomány. Az új szakasz volt az első átfogó szocialista reformkísérlet, amely a sztálini modelltől eltérő berendezkedésre irányult, s amely végzetesen "megfertőzte" a XX. századi szocializmust a demokrácia vírusával. Nemzeti történelmünk szempontjából "... az új szakasz kibontakozása, majd elfojtása szerves előzménye az 1956-os robbanásnak. A reform reményének felcsillantása, majd a kísérlet erőszakos meghiúsítása teremtette meg azt a légkört, amelyben elszabadult a népharag."¹

A magyarországi fordulatot elsősorban a hazai fejlemények tették volna indokolttá, sőt szükségessé, mégsem azok idézték elő. A szovjet pártvezetők már Sztálin életének legvégső szakaszában felkészültek a változásokra, s Sztálin halála után egyfelől radikális intézkedéseket hoztak a belpolitikában, másfelől nagy horderejű külpolitikai lépéseket tettek és terveztek. A szuperhatalmi külpolitika érdekei megkövetelték, hogy a Szovjetunió konszolidálja a szövetségi rendszeréhez tartozó országok helyzetét, mivel a szilárd háttér kedvezően befolyásolhatta tárgyalási pozícióit. Magyarország határos volt a két országgal – Ausztriával és Jugoszláviával –, amelyekkel a szovjet vezetésnek az európai térségben stratégiai tervei voltak.

A szovjet felső vezetés eredetileg elégségesnek tartotta, hogy Rákosi Mátyással tárgyaljon, ezért az MDP főtitkárát május végén Moszkvába rendelte. Rákosi hazatérte után, a Titkárság június 3-ai ülésén² a magyar pártvezetők elismertek bizonyos hibákat, kedvezőtlen jelenségeket, egyszersmind kilátásba helyeztek több jelentős változást: az életszínvonal emelését, a fiatal káderek s kivált az új értelmiségiek bevonását "a párt és az ország vezetésébe", a kormány létszámának

1 Vásárhelyi Miklós: Az első meghiúsított reformkísérlet. Az 1953-as kormányprogram. Medvetánc. 1988. 2–3. sz. 149–205. o. Az idézet a 150. oldalról való. Vásárhelyi történeti esszéjére a későbbiekben is támaszkodtam.

2 Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban: MOL.) 276. f. 54/246. ó. e. Nem tudjuk, hogy az MDP KV Titkárságának erről az üléséről készült-e szó szerinti jegyzőkönyv, mindenesetre szövegét nem ismerjük. A kérdés az ülés 1. napirendi pontjaként került megvitatásra. "Az országgyűlés összehívása és kormányalakítás" tárgymegjelöléssel. A beszámoló Rákosi Mátyás tartotta, hozzászóltak: Hegedűs András, Hidas István, Horváth Márton és Gerő Ernő.

radikális csökkentését, amnesztia-rendelet kiadását, a miniszterelnöki és a pártfőtitkári funkció személyi különválasztását azzal, hogy Rákosi Mátyást felmentik főtitkári tisztségéből. A szovjet fél az MDP Titkárságának határozatából azt a következtetést vonta le, hogy Rákosi hajlandó ugyan korrekciók végrehajtására, de vonakodik a gyökeres fordulat kezdeményezésétől. Ilyen előzmények után a szovjet párt felső vezetése, a prezídium (Elnökség) elérkezettnek látta az időt arra, hogy – általa meghatározott személyi összetételű – magyar küldöttséget rendeljen Moszkvába, ún. pártközi tárgyalásra.

A magyar delegáció 1953. június 13–16-án tartózkodott a Kremlben. (Közvetőleg emlékezetbe idézem: a Szovjetunió és Jugoszlávia 1953. június 15-én vette fel újból a diplomáciai kapcsolatokat.) A magyar küldöttség tagjai a következők voltak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Nagy Imre, Hegedüs András, Hidas István, Szalai Béla, Földvári Rudolf és Dobi István. Nem hívták meg a szovjet vezetők a "négyesfogat" két tagját: Farkas Mihályt és Révai Józsefet. A szovjet tárgyaló fél összetétele: Malenkov, Berija, Molotov, Hruscsov, Bulganyin, Mikoján, Kiszeljov és Bojko [Bojkov].³ A szovjet és a magyar fél június 13-án és 16-án tanácskozott,⁴ 14-én a magyar küldöttség tartott megbeszélést, majd írásba foglalták a "júniusi határozat" első változatát, amit sebtiben orosz nyelvre fordítottak és eljuttattak a prezídium tagjaihoz. Az MDP új politikai irányvétele szovjet kezdeményezésre és szovjet érdekek alapján a Kremlben született. A szuperhatalmi politikai intervenció tényén mit sem változtat, hogy a beavatkozás kedvező feltételeket biztosított a magyar társadalom fejlődése számára, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy az érdekek egybeesése kérészerűtűnek, míg az alávetett-ség tartósnak bizonyult.

A moszkvai tanácskozásról Rákosi Mátyás a Titkárság június 17-ei ülésén adott tájékoztatást.⁵ Rákosi beszámolójához Gerő Ernő, valamint a "négyesfogat"-nak a delegációból kimaradt két tagja szólt hozzá; Nagy Imre, Hegedüs András, Földvári Rudolf, Hidas István és Szalai Béla hallgatott. A Titkárság határozata kimondta: "A párt vezetésében, politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákat és ezek kijavításával kapcsolatos feladatokat a párt közvéleménye és az egész nép előtt fel kell tární. Ennek érdekében két dokumentumot kell készíteni, egyet a Központi Vezetőség és egyet a széles nyilvánosság részére. A KV elé terjesztendő dokumentumot a Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Gerő Ernő elvtársakból álló bizottság dolgozza ki."

3 Kiszeljov és Bojko [Bojkov] nem tartozott a prezídium tagjai közé: előbbi a Szovjetunió budapesti nagykövete volt, utóbbi nem azonosítható egyértelműen. A jegyzőkönyv mind a négy példányán eredetileg a Bojko névalak szerepelt, egy példányon azonban valaki ezt Bojkovra javította. Bojko, Vaszilij Romanovics altábornagy katonai főtanácsadó volt Magyarországon, Bojkov viszont – Farkas Vladimir szövege szerint – a legszűkebb sztálini vezetés közvetlen magyarországi képviselője.

4 A jegyzőkönyv csak a június 16-i ülés résztvevőinek névsorát adja meg, a június 13-ai ülésnek csupán felszólalóit ismerjük. Kiszeljov és Bojko [Bojkov] valószínűleg részt vett az első megbeszélésen is, de nem volt tanácskozási joguk.

5 MOL. 276. f. 54/248. ó. e.

A Titkárság határozatának megfelelően a Politikai Bizottság (PB) június 20-án ülésezett.⁶ Az ülésen 21 fő vett részt, Rákosi beszámolójához 11-en szóltak hozzá. Farkas Mihály és Révai József ezen az ülésen is felszólalt, annál feltűnőbb, hogy Nagy Imre, Földvári Rudolf és Szalai Béla ezúttal sem szólt hozzá. A PB tagjai egyetértettek abban, hogy a katasztrófa megelőzése azonnali és átfogó rendszabályokat követel. Állásfoglalásukra hatást gyakorolt a Kelet-Berlinben és az NDK más városaiban néhány nappal korábban kirobbant munkásfelkelés. Harustyák József azt mondta, hogy "... számolni kell az ellenség magatartásával és a szükséges intézkedéseket időben meg kell tenni, nehogy a Berlinhez hasonló események következzenek be". Révai József kijelentette: "A hibák őszinte feltárásától a berlini események sem tántoríthatnak el bennünket." A Politikai Bizottság a Központi Vezetőség elé terjesztendő határozati javaslat kidolgozására kiküldött bizottságot kiegészítette Hegedüs Andrással, egyszersmind megbízta Révai Józsefet, hogy a határozati javaslat tervezete alapján készítse el a nyilvánosságra hozandó dokumentumot. A Politikai Bizottság – megerősítve a Titkárság korábbi döntését – úgy határozott, hogy a Központi Vezetőség ülését június 27-ére össze kell hívni, s hogy azon – miként az már a Kremlben eldőlt – Rákosi Mátyás és Nagy Imre tartanak beszámolót.

A Gerő Ernő által előterjesztett határozattervezetet a PB június 25-én vitatta meg⁷ és bizonyos módosításokkal (például Farkas Mihály felelősségének erőteljesebb hangsúlyozása, annak közlése, hogy Nagy Imre ellene volt a túlzott kollektívizálásnak s ezért hívták vissza a Politikai Bizottságból) elfogadta. A vitában – amelynek anyagát nem ismerjük – ezúttal felszólalt Nagy Imre is.

A vázolt előzmények után került sor a Központi Vezetőség 1953. június 27–28-ai ülésére,⁸ melyen a szokásosnál jóval többen vettek részt: a Központi Vezetőség és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjain és póttagjain kívül a KV osztályvezetői, illetve megbízott osztályvezetői, a megyei és a kerületi pártbizottságok titkárai, a miniszterek és Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke. Az ülésen elfogadott határozatot nem hozták nyilvánosságra. Ezzel kapcsolatban figyelmet érdemel Farkas Vladimir következő közlése: "Apám szerint a moszkvai vezetés az NDK-ban történetektől annyira megijedt, hogy Molotov aláírásával azonnal egy távirat vagy levél érkezett Budapestre a Moszkvában kijelölt, új összetételű párt- és állami vezetéshez, hogy a KV-ülésen tömpítsák a korábbi politika bírálatát és azt semmiképpen ne vigyék ki az utcára."⁹

Nagy Imre később joggal hangoztatta, hogy az általa meghirdetett kormányprogram nem tért el a júniusi határozattól.¹⁰ Ennek lehetőségét eleve kizárta a

6 MOL. 276. f. 53/122. ó. e.

7 MOL. 276. f. 53/123. ó. e.

8 MOL. 276. f. 52/24. ó. e.

9 Farkas Vladimir: Nincs mentség, Interart Stúdió, 1990. 380. o.

10 Nagy Imre: A magyar nép védelmében. Vitairatok és beszédek. 1955–1956. A Magyar Füzetek kiadása, Párizs, 1984. 15. o.

Politikai Bizottság július 2-ai ülésén hozott határozat: ¹¹ "Nagy Imre elvtárs országgyűlési beszédének jóváhagyására a PB bizottságot küld ki. A PB többi tagjai a beszéddel kapcsolatos észrevételeiket a bizottsághoz juttassák el. A bizottság tagjai: Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Gerő Ernő, Hegedüs András elvtársak."

A Politikai Bizottság július 9-ei ülésének ¹² első napirendi pontjaként Rákosi Mátyás szóbeli tájékoztatást adott a szovjet párt felső vezetésében dülő hatalmi harc legújabb fejleményéről: "az imperialista ügynök Berija leleplezéséről". (Berija köztudottan Nagy Imre pártján állott és nem szívelte Rákosit.) A határozat a PB teljes szolidaritásáról biztosította a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságát, majd – egyebek között – kimondotta, hogy "... pártunkban még inkább fokozni kell az éberséget...". A Politikai Bizottság döntést hozott arról is, hogy július 11-én 17 órara összehívják a budapesti pártbizottság aktívaértekezletét, amelynek előadója Rákosi Mátyás, az első hozzászóló pedig Nagy Imre lesz. Utóbbi később Rákosi beszédét úgy értelmezte, mint jeladást a pártapparátusnak a júniusi határozattal, illetve a kormányprogrammal szembeni ellenállásra: "A párt vezetésében és a párt apparátusában kezdettől fogja fennállott a júniusi határozatok eltorzított, önkényes, antimarxista értelmezése, amelynek legfőbb képviselője Rákosi Mátyás volt. Alig két héttel a júniusi központi vezetőségi ülés után, 1953. július 11-én a budapesti pártaktíva ülésen tette meg nyilvánosan az első kísérletet a júniusi határozatok meghamisítására, jelentőségük, valamint a fordulat mélységének csökkentésére, a régi politikához való visszafordulásra. Ez a beszéd jeladás volt az ellenállásra és a frázisok, önkritika... stb. ellenére kifejezésre juttatta, hogy a pártapparátus nem áll a kormányprogram mögött. A pártapparátus későbbi magatartása bizonyítja, hogy a jeladást megértették és ahhoz tartották magukat."¹³

Az 1953. június 13–16-án Moszkvában tartott szovjet–magyar pártközi tanácskozásokról felvett, *Szalai Béla*, a Minisztertanács Titkárságának vezetője által készített jegyzőkönyv teljes szövegének ez az első közlése. ¹⁴

A jegyzőkönyv négy példányban készült és szigorúan titkos minősítést kapott. A jegyzőkönyv előlapján a következő szöveg olvasható: "A jegyzőkönyvek és feljegyzések szövege nem szó szerinti, hanem értelemszerű. 1953. jún. 18. Szalai Béla." Kádár János 1957. november 27-én azt az utasítást adta, hogy az irat "... minden ide-oda rakosgatás nélkül, azonnal kerüljön a szigorúan bizalmas irattárba." Ismereteink szerint onnan mindössze két alkalommal került elő: Kádár János 1959. május 22-én, Korom Mihály 1965. június 15-én láttamozta.

11 MOL. 276. f. 53/124. ó. e.

12 MOL. 276. f. 53/125. ó. e.

13 Nagy Imre: i. m. 14. o.

14 A jegyzőkönyvből részleteket e sorok írója közölt a *História* 1992. 3. számában. Földvári Rudolf egykorú feljegyzésének szövegét – a szerző megnevezése nélkül – Palasik Mária tette közzé a *Kapu* 1989. májusi számában. Földvári feljegyzésének a tárgyalások első napját rögzítő része az *Új Tükör* 1989. május 28-i számában is megjelent.

A jegyzőkönyv példányai 1990 nyarán a Politikatörténeti Intézet Levéltárába kerültek, s onnan – az 1991. évi LXXXIII. tv. végrehajtása során – jelenlegi őrzési helyükre, a Magyar Országos Levéltár MDP–MSZMP-iratok osztályára.

A jegyzőkönyvet szöveghűen, de nem betűhíven közöljük: a mai helyesírás szabályai szerint, kijavítva a nyilvánvaló elírásokat. A szögletes zárójelbe tett szövegkiegészítések és sic! megjegyzések a forrás közlőjétől valók.

[A pártközi megbeszélések első napja]

Kreml, 1953. június 13.

Malenkov elv.: Nemrégén megbeszélést folytattak Rákosi elvtárral a magyarországi helyzetről. Ezután a beszélgetés után szükségesnek látszott bizonyos kérdéseknek szélesebb körben való megtárgyalása. A tárgyalás módszerül azt javasolja, hogy a magyar elvtársak fejtsék ki véleményüket elsősorban három kérdéssel kapcsolatban, melyek területén nincs minden rendben Magyarországon:

1. a gazdasági fejlődés egyes kérdései
2. a káderek kiválasztása
3. az állami adminisztráció egyes kérdései (önkénteskedések).

E kérdések megvitatása után meg kell beszélni a hibák kijavításának módját.

Rákosi elvtárs¹⁵

Malenkov elv.: Mi kritikusan nézzük Magyarország helyzetét. Szeretnénk, ha az elvtársak is kritikusan néznék és a hiányosságokról elmondanák véleményüket. Az a benyomásunk, hogy a magyar elvtársak lebecsülik a hiányosságokat. A kérdések alapos megvitatása nélkül nem lehet megfelelő rendszabályokat hozni. A tények, amelyeket ismerünk, azt mutatják, hogy a mezőgazdaság területén a helyzet nem jó. Az állattenyésztés színvonala nem javul, ellenkezőleg, romlik. Ami a termelőszövetkezeteket illeti, itt sem valami jó a helyzet. Úgy tudjuk, 8–10 000 család kilépett a szövetkezetekből az elmúlt egy év alatt. Azt mondják, hogy rossz volt az aratás. Ezzel nem lehet mindent megmagyarázni. Túlzó rendszabályok voltak a beszolgáltatásnál. Nem volt helyes a napraforgó és a rizs teljes termelését beadatni. Sok parasztot ítélnék el a bíróságok, mert nem teljesítik az állammal szembeni kötelezettségüket. A kereskedelem területén is bajok vannak. Kevés árut adnak a lakosságnak.

1952 második felében 250 000 személy ellen indítottak eljárást. Igaz, hogy az eljárás 75 %-át megszüntették, a szám mégis igen magas. 1952 9 hónapja alatt 540 000 kihágási esetet bíráltak el. Mindez a lakosság körében elégedetlenséget vált ki.

15 A jegyzőkönyv a felszólalásokat nem elhangzásuk sorrendjében rögzíti, hanem az alá-fölé rendeltég protokollja szerint: vagyis előbb az összes szovjet hozzászólást, s csak azután a magyarokét. Rákosi felszólalása ezért a jegyzőkönyv "Magyar elvtársak felszólalásai a június 13-i tanácskozáson" című fejezetében olvasható.

Visszatérve a termelőszövetkezetekre, olyan adatok vannak, hogy a tsz-tagok jövedelme az egyénileg gazdálkodó középparasztok jövedelme alatt van. Hiba az is, hogy kevés összeget adnak a mezőgazdaság területén való beruházásokra. Ami a kádereket illeti. Helyes, hogy sokan tanulnak. De ha a vezetők mindig tanulnak, akkor nem dolgoznak. Lényegében a vezetőket tanulókká változtatják.

Hruscov elv.: Ha valaki nem végezte el az egyetemet, nem alkalmas vezetőnek? Kalinyin elvtárs sem végezte el. Nem helyes mindenkit egyetemre küldeni.

Malenkov elv.: A káderekérdések egy része csinált kérdés. Sokkal bátrabban kell a kádereket előrevinni. Nem kell az elvtársakat állandóan iskolás állapotban tartani. Oda kell állítani tehetséges, becsületes elvtársakat vezető posztokra, és biztosítani kell, hogy teljes értékű vezetőnek érezzék magukat.

Ami a mai megbeszélést illeti: eddig jobbára csak 1–2 elvtárral találkoztak. Rákosi elvtárs is javasolta, hogy ismerkedjünk meg több elvtárral. A magyar elvtársak tanácsokat kértek. Egy ilyen szélesebb megbeszélés vált szükségessé, hogy a tanácsokat megadhassák.

Mondják el először a szovjet elvtársak a véleményüket, utána a magyar elvtársak.

Berija elv.: Egyetért azzal, amit Malenkov elvtárs elmondott. Amikor Rákosi elvtárs utoljára itt volt, akkor merült fel, hogy több elvtárral kellene megbeszélni egyes kérdéseket. Nem azért, mintha Rákosi elvtársban nem bíznának, vagy Rákosi elvtárs nem képviselné Magyarországot, hanem azért, hogy több elvtársat ismerjenek meg.

Rákosi elvtárs maga is több alkalommal javasolta ezt.

Nem lehet mondani, hogy Magyarországon nincs javulás. A népi demokrácia pozíciói állandóan erősödnek. Arról van szó, hogy még jobb legyen a helyzet. Nem mindig lesznek ilyen kedvezőek a belső és külső feltételek. Éppen ezért most meg kell erősíteni a belső helyzetet. Erősebbeknek kell lenni, mint most vagyunk.

Nézzük ebből a szempontból a mezőgazdaságot. Magyarországon a szövetkezeti szektor sokkal jobban dolgozhatna, ha a Központi Vezetőség és a kormány több figyelmet fordítana a mezőgazdaságra. Akkor nem lenne 750 000 kat.hold elhagyott föld. Nem volna olyan helyzet, hogy a parasztok otthagyják a mezőgazdaságot és elmennek az iparba. Nem volna olyan helyzet, hogy a parasztok nagy adósaí az államnak. 400 millió forint ez az adósság a mi adataink szerint. Nem volna olyan helyzet, hogy a paraszt nem tudja, mennyit kell neki jövőre beszállgatni. Nagy Imre elvtársat kizárták a PB-ből azért, mert azt javasolta, hogy lassabban fejlesszék a termelőszövetkezeti mozgalmat. Ez nem volt helyes. Az elvtársak, akik a KV-t és a Minisztertanácsot vezetik, nem ismerik eléggé a falut és nem is akarják eléggé ismerni a falut.

Hozzájárul a rossz helyzethez falun a sok nagyberuházás. A magyar ipar nem kicsi. Ha a magyar ipart kicsit rendbehozzák, kicsit kiszélesítik, meg lehetne csinálni, hogy valamivel lassabban fejlesszék a kohászatot és egyes más iparágakat. Ez lehetővé tenné, hogy nagyobb figyelmet szenteljenek a könnyűiparnak, a lakosság ellátását szolgáló iparnak.

Ami a törvényességet és az igazságszolgáltatást illeti, Malenkov elvtársnak igaza van. Rákosi elvtárs most is rosszul ért bennünket ebben a kérdésben. Nem

arról van szó, hogy Rákosi elvtárs 30–40 000 letartóztatottról beszélt és ezek száma valamivel nagyobb.

Talán elfogadható dolog, hogy a 9 500 000 lakosú Magyarországon 1 500 000 ember ellen indítottak eljárást? Két és fél év alatt 1 150 000 személy ellen alkalmaztak adminisztratív rendszabályokat. Ezek a számok azt mutatják, hogy a belügyi és igazságügyi szervek, valamint az ÁVH nagyon rosszul dolgoznak, éppen ezért a Belügyminisztériumot és az ÁVH-t egyesíteni kell. Tekintélyes elvtársat kell a Belügyminisztérium élére állítani, olyan elvtársat, aki képes lesz az ott kialakult helyzeten változtatni. Az ÁVH-nál és a belügynél több vezető váltotta egymást, nem is lehet tudni pontosan, mi most ott a helyzet. Magyarország pedig hosszú ideig a kapitalista országok, az USA, Anglia figyelmének tárgya lesz. Nagy és kvalifikált magyar emigráció van Nyugaton, mely kapcsolatot tart a külföldi imperialista vezető körökkel. Számítani lehet rá, hogy egyes kapitalista országok hízelegni fognak, mások diverzánsokat küldenek Magyarországra. Céljuk egy: a jelenlegi hatalom megdöntése és a tőkés hatalmának visszaállítása. Magyarországon belül sok olyan elem van, akit az ellenség fel tud használni. És sokan vannak olyanok, akik elégedetlenek a párt politikájával. Miért foglalkozik ilyen sokat ezzel a kérdéssel? Mert ennek a népi demokrácia viszonyai között, de még a Szovjetunióban is igen nagy a jelentősége.

A helyzet megjavításának van egy másik módja. A minisztertanács elnöke vagy a párt [fő]titkárának személyes beavatkozása a Belügyminisztérium kérdéseibe. Rákosi elvtárs ezt teszi. Nem mindig helyes ez a beavatkozás. Ebben a kérdésben még Sztálin elvtárs is tévedett. Közvetlenül adott utasításokat a letartóztatottak kihallgatására stb. Rákosi elvtárs még inkább tévedhet.

Nem helyes, hogy Rákosi elvtárs ad utasítást arra, hogy kit kell letartóztatni, megmondja, hogy kit kell megverni. Az az ember, akit megvernek, olyan valómást ad, [a]milyet a vallató szervek akarnak, elismeri, hogy angol, amerikai kém, vagy amit akarunk. De így az igazat soha nem lehet megtudni. Így ártatlanul elítélhetnek embereket. Van törvény, ezt mindenkinek be kell tartani. Hogy hogyan kell nyomozni és kit kell letartóztatni és hogyan kell kihallgatni, ezt a nyomozó szervekre kell hagyni.

Két mód van tehát a helyzet megjavítására. Egyik mód: a Belügyminisztérium élére felelős embert állítanak, aki gazda lesz a területen és kijavítja a hibákat. Másik mód: Rákosi elvtárs közvetlenül irányítja a belügyi és ÁVH szervek munkáját. Ez utóbbi mód nem helyes. Rákosi elvtárs mondja meg, kit kell letartóztat-

ni stb. Így érjük el azt, hogy Rákosi elvtárs soha nem téved, a többi elvtársak mind tévednek. Ez a helyzet oda vezet, hogy Rákosi elvtársat nem tisztelni fogják, hanem félnék tőle. [A] párt [fő]titkára, a Minisztertanács elnöke és az ÁVH vezetője egy személyben.

Malenkov elv.: Nálunk mi kijavítjuk azokat a hibákat, melyeket ilyen téren elkövettünk.

Berija elv.: Péter letartóztatásának ügye. A szovjet államvédelmi szervek által letartóztatott Bjelkin nevű személy azt vallotta, hogy Péter Gáborral együtt kémkedtek.¹⁶ Később ezt a vallomását visszavonta.

Rákosi elvtárs azt mondta, hogy Pétert azért nem lehet felmenteni, mert vannak más bűnei.

Az ÁVH-nál két embert úgy megvertek, hogy behaltak.¹⁷ Ez súlyos hiba. Rákosi elvtárs, mint nagy ember szerepel. Nem helyes, hogy mindent ő csinál. Még az sem volt helyes, hogy Sztálin elvtárs minden volt egy személyben. Egy ember az csak egy ember. Amikor Rákosi elvtárs azt mondja, hogy a nép nem fogja megérteni, ha őt felmentik a főtitkári funkció alól, túlbecsüli önmagát. Azok az elvtársak, akik itt vannak és a többiek, akik otthon vannak, szintén nem véletlen [sic!] emberek. Helyesebb volna, ha a minisztertanács elnöke magyar volna. Sztálin elvtárs többször mondta Rákosi elvtársnak, hogy a magyarokat jobban kell előrevinni.¹⁸ Mondják, hogy sokan kiszolgálták Horthyt. Ha becsületes emberek és most minket szolgálnak, akkor támogatni kell őket. Ma még ott van Magyarországon a szovjet hadsereg, de nem mindig lesz ott. Ezért fel kell készülni és meg kell erősödni, hogy senki ne tudjon nekünk kárt okozni.

Ha Nagy elvtárs lesz a Minisztertanács elnöke, Rákosi elvtárs maradjon a párt élén, mint gazdag tapasztalatokkal rendelkező és a párt ügyéhez hű elvtárs. Nagy elvtárs megfelelő lenne a Minisztertanács elnökének (párthű, magyar, ismeri a mezőgazdaságot).

Rákosi elvtárs táviratában¹⁹ rosszul értelmezte azt a javaslatot, hogy Gerő elvtárs legyen a belügyminiszter.

Molotov elvtárs: Az elvtársak meggyőződhetnek arról, hogy bár Magyarországról beszélünk, nemcsak Magyarországról van szó, hanem az összes népi demokráciákról.

16 Fjodor Bjelkin a KGB (Állambiztonsági Minisztérium) altábornagya volt, aki elsősorban Baden bei Wienben székelt. Nemcsak Magyarországon, hanem Csehszlovákiában és Lengyelországban is kapcsolatot tartott a legfontosabb pártvezetőkkel. Egyesek benne látják a Tito-ellenes kirakatperek legfőbb koordinátorát. Farkas Vladimir szerint apja, Farkas Mihály "... azt állította, hogy 1952 végén Moszkvában letartóztatták Abakumov állambiztonsági minisztert és vele együtt a minisztérium több vezetőjét, köztük Bjelkin altábornagyot is. Sztálin futár útján tájékoztatta Rákosit, hogy Bjelkin nemcsak azt vallotta be, hogy amerikai kém, hanem azt is, hogy ő szervezte be az amerikai titkosszolgálat számára Péter Gábert." Mindezekre nézve lásd: Farkas Vladimir: i. m. 128., 194. és 372. o.

17 A Szűcs [Szűsz] testvérek, Ernő és Miklós meggyilkolásáról van szó. Erre vonatkozóan lásd: Farkas Vladimir: i. m. 307–328. o.

18 A zsidókérdés többszöri emlegetése a tárgyalásokon a magyar "négyesfogat", s mindenekelőtt Rákosi megfélemlítésére irányult.

19 Rákosi táviratának nem akadunk a nyomára.

A bírálóat éles, de az elvtársaknak hozzá kell szokni az éles bírálathoz. Egyetért Malenkov és Berija elvtárs felszólalásával. Egyetért a Rákosi elvtársal kapcsolatban mondottakkal is. [A] Szovjetunióból indult ki az az irányvonal a vezérkedésre, amiben Rákosi elvtárs is szenved. Minél előbb ki kell javítani ezt a hibát.

Helyes-e az MDP politikai vonala? Véleményem szerint nem teljesen helyes. Gazdasági téren sok hiba történt, amit a leggyorsabban ki kell javítani. Az iparosítás üteme túlzott, erőnkön felül van. Csaknem minden népi demokráciában van olyan betegség, hogy autarkiaá akarnak berendezkedni. Ez gyermekbetegség. Nem számolnak a Szovjetunió létezésével. Mi történt Magyarországon? Az iparban dolgozók száma 3 év alatt 500 000 fővel emelkedett. Ez veszélyes és ártalmas Magyarországra.

Ebben az évben 19 milliárdot akarnak beruházni.

A lakosság ellen valóságos repressziós hullám van. 4,5 millió felfűtött lakosságból 1 500 000 személy ellen indítottak eljárást 3 és 1/2 év alatt. 1 500 000 kihágási ügy volt ez idő alatt. Mindenért büntetnek, lényegtelen dolgokért önkényesen büntetnek. 1949-ben fogadták el az Alkotmányt, mely szerint fel kell állítani az államügyész szervezetet. Még mindig nem állították fel. Nem tűrhetők ilyen viszonyok.

Mindenféle machinációkhoz folyamodnak, hogy biztosítsák az ipar erőltetett ütemű fejlődését. Pl. egy bizonyos szövetségben 57 % gyapjú volt. Meghagyták a szövetség nevét és árát, de a gyapjút kivették belőle. [A] tejet erősen lerontották. Mindez olyan, mint a pénzhamisítás. A lakossággal elvesztették a kapcsolatot, sok kérdésben nem fejezik ki a lakosság érdekeit. Ezért zavartuk el a burzsoáziát, hogy utána ilyen helyzet legyen? Rákosi elvtárs vezérkedése itt is szerepet játszik. Ő mindent tud, lát és mindenhez ért.

Mi az elvtársakkal teljesen nyíltan és őszintén beszélünk. Le kell vonni a megfelelő következtetéseket.

Bulgaryin elv.: Mi előre nem beszéltünk össze, nálunk ilyen szokás nincs. Sok olyan tény van, amit most először hallottam Berija elvtárs felszólalásában. Mindazok, melyeket [sic!] az elvtársak elmondtak, feljogosítanak annak megállapítására, hogy katasztrófa fog bekövetkezni, ha nem javítunk ezen a helyzeten. Lehet, hogy egészen más volna a helyzet, ha nem volna ott a szovjet hadsereg. Tény, hogy Magyarországon megvannak az önkényeskedések elemei, a lakosság életszínvonala csökkent. Ez nem a szocializmushoz vezető út, hanem a katasztrófához vezető út.

A hadsereg kérdése. Tűrhetetlen és megengedhetetlen, hogy a hadseregben állandó tisztogatás van. A hadseregben persze ne legyenek kétes elemek. De nem lehet 8 éven keresztül tisztogatni a hadsereget. A hadsereget állandóan tisztogatni és lázas állapotban tartani annyit jelent, hogy morálisan lefegyverzik és magukkal szembeállítják a hadsereget. 1952-ben és 1953. negyedében 460 tisztet és táborkot bocsátottak el politikai okból. A hadsereg nem 1952-ben jött létre. Miért kellett ennyi embert politikai okból eltávolítani? Ha ezt a 460 embert Rákosi elvtárs és a KV megnézné, kiderülne, hogy részben barátokról, a mi embereinkről van szó. Így becsületes emberekből csinálnak árulókat. 370 szökés volt

1952-ben. Egy év 3 hónap alatt a hadseregben 177 000 fegyelmi büntetés volt. Majdnem minden főre esett egy büntetés.

Sok olyan jelzés érkezik, hogy Farkas elvtárs túlságosan szereti a külső fényt, igyekszik magát nagy hadvezérnek feltüntetni. Sürgősen igen gyökeres intézkedéseket kell tenni a helyzet megjavítására.

Mikoján elv.: Malenkov és Berija elvtársak olyan nyíltan vetették fel a kérdéseket, mint saját maguk előtt. Ez a nagy bizalom és barátság jele.

Rákosi elvtársat régóta ismerem. Helyesen jellemezték az elvtársak Rákosi elvtárs hibáit. Rákosi elvtárs nagyon beképzelt lett. A gazdasági tervezés kérdésében van bizonyos kalandorság. Pl. a saját vaskohászat túlzott fejlesztése. Magyarországnak nincs saját vasérc, sem saját koksa. Mindezt külföldről kell behozni. Senki sem számította még ki, hogy mennyibe kerül Magyarországnak 1 t nyersvas és acél. Magyarországon olyan nagyolvasztókat építenek, melyekhez az ércet senki sem ígérte meg. 1952-ben 700 000 t kokszt hiányzott. Sztálin elvtárs utasítására segítettek, hogy meg ne álljon a nagyolvasztó. Jövő évre ugyancsak nincs a kokszt biztosítva. Nagy túlzások vannak egyes nagyberuházások területén. A metróépítéssel lehetett volna várni 5–6 évet. 1950 óta a nehéziparba fektetett összeg négyszeresre emelkedett. A kollektivizálást megfelelő gazdasági bázis nélkül hajtják végre, aminek az a következménye, hogy a termelőszövetkezetekben a termelékenység kisebb, mint az egyénileg gazdálkodó parasztnál.

Ez súlyos hiba.

A párt lapja olyan ítéleteket közöl, hogy egy évi elzárásra és 3000 forint pénzbírságra ítélték parasztot azért, mert 1,5 q cukorrépat etetett meg [állataival]. A parasztság nem becsülhet meg ilyen rendszert.

Negyedmillió [?] Rub. értékű felszerelést kérnek a hadsereg részére, amikor Magyarországon élelmezési nehézségek vannak. 360 millió Rub. tartozása van Magyarországnak a népi demokráciákkal szemben.

Olyan túlfeszített terveket csinálnak, melyeket nem tudnak végrehajtani. Ami áru van Magyarországon a lakosság számára, az rossz minőségű és drága. Jó minőségű áru nincs, mert azt exportálják, hogy valamiképpen egyensúlyba hozzák külkereskedelmi mérlegüket. A helyzet nem javul, hanem romlik. Minden nő Magyarországon, de a lakosság részére kiadott árumennyiség csökken. (Példák a csökkenésre: szövet, szappan stb.)

Magyarországnak minden lehetősége megvan arra, hogy felvirágozzék. 1951-ig általában jól fejlődött, amíg nem szállt a vezetők fejébe a dicsőség és nem kezdtek kalandor terveket készíteni.

Sürgősen ki kell javítani a hibákat.

Hruscov elv.: Égyetért azzal a bírálattal, amit az elvtársak kifejtettek. Berija elvtárs szenvedélyes bírálata arra irányult, hogy segítsen kijavítani a hibákat. Egyes elvtársak úgy gondolják, hogy nem egészen helyes vélemény alakult ki az

oroszlvtársaknál, amiért a kritikát Rákosi elvtárs ellen irányították. A hibákért elsősorban Rákosi elvtárs felelős. Rákosi elvtárs megállapította, hogy 25 %-kal emelkedett a széntermelés és ennek ellenére nem volt tüntetés egyes iskolákban és kórházakban.²⁰ Bár Rákosi elvtárs ezt önkritikailag állapította meg, mégis ő felelős érte. Lehet, hogy Rákosi elvtárs azért gyakorolt önkritikát, mert látta, hogy rosszul mennek a dolgok és így elkerülheti a kritikát.

Magyarország híres volt a jó mezőgazdaságról és arról, hogy gazdag ország. Most a középparasztság is bizonytalanságba került a túl gyors kollektivizálás miatt. A parasztságnak szüksége van ökörrre, igaerőre stb. Ha a parasztság azt látja, hogy előbb-utóbb be kell menni a szövetkezetbe, nem fogja gazdaságát fejleszteni. Így esik az egyéni parasztgazdaság. Azon sem csodálkozhatnánk, ha egyszer csak a szőlőt kezdenék irtani.

Az a benyomásom, hogy igazi kollektív vezetés nincs, igazi vezető kollektíva nem alakult ki. Nagy elvtárs bírálta a vezetést, ezért kizárták a Politikai Bizottságból. Milyen tiszteletben tartása ez a véleményeknek? Rákosi elvtársnak a bírálatból mélyreható következtetéseket kell levonni. Nem lehet egy vezető kollektívát létrehozni magyarokból? Lehetetlen, hogy 9,5 milliós nép ne termeljen ki magából olyan embereket, akik megfelelő vezetők. Változtatni kell ezen a helyzeten, hogy egyik még nem fejezte be a tanulást, a másik még most kezdte, így nincsenek megfelelő értékű vezetők.

Rákosi elvtárs nem tud kollektíven dolgozni. Vannak megfelelő emberek, azokat előre kell vinni és a magyar néppel való kapcsolatot meg kell javítani.

Budapesten építik a metrót. [A] SZU-ban csak 1932-ben kezdték építeni. Moszkva 200 milliós ország fővárosa. Nem helyes a magyar elvtársaknak abból kiindulni, hogy Moszkvában már van, tehát Budapesten is sürgősen kell építeni.

Malenkov elv.: Egyes kérdések biztosan váratlanul érték az elvtársakat. Még 2–3 napot itt kellene maradni, a fő rendszabályokat kidolgozni és megbeszélni. Még egyszer kellene találkozunk. Kedden²¹ délután lehetne találkozni.

Az elvtársak, akik felszólaltak, maguk is elmondták, hogy a dolgok nem nagyon jól mennek Magyarországon. Nem egyes részletkérdésekről van szó, hanem a politikai vonal kiigazítása vált szükségessé, mert alapvető kérdésekben vannak hibák, és a vezetés kérdéséről is szó van. Múlt alkalommal, amikor Rákosi elvtárs itt volt, szűkebb körben beszélünk vele. Rákosi elvtárs senkit nem tudott megnevezni a magyarok közül első helyetteseként. Ez számunkra kellemetlen meglepetést okozott. A szóbakerült elvtársak közül mindenkinél mindjárt ellenvetés is felmerült Rákosi elvtárs részéről, így végül első helyetteseként senkit se tudott megnevezni a magyarok közül. Ezzel kapcsolatban merült fel a gondolat, hogy el kellene hívni az elvtársakat és együtt megbeszélni bizonyos kérdéseket. Akármilyen jelölt neve merült fel, mindenütt mindjárt kifogások is voltak. Ez volt az,

20 Valójában az történt (lásd Hidas István hozzászólását), hogy a széntermelés emelkedése dacára nem fűtöttek egyes iskolákban és kórházakban, ennek ellenére sem volt tüntetés.

21 Június 16-án.

ami bennünket nyugtalanított és szükségessé tette, hogy így beszéljünk több elvtársaal. Rákosi elvtárs távirata is ebben az irányban hatott. És akkor úgy láttuk, hogy az elvtársaknak segíteni kell és nyíltan kell beszélni erről a kérdésről. Nem véletlenül, hogy felmerült a vezérkedés kérdése. Egy dolog a moziban nagyon szépen megfesteni a dolgot és más dolog a valóság.

Miért ilyen élesen vetettük fel a kérdéseket? Mi mint kommunisták együtt valamennyien felelősek vagyunk a magyarországi dolgokért. A Szovjetunió is felelős azért, hogy milyen a hatalom Magyarországon. Ha azt mondják, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja bizonyos helytelen dolgokat javasolt, ezt elismerjük és a hibákat mi is kijavítjuk. Elismerjük a túlzó katonai követeléseket, de ezeket a követeléseket az elvtársak még túlteljesítették. Minek kell akkora hadsereget tartani, ami tönkreteszi az államot. Arról van szó, hogy ki kell dolgozni együtt olyan rendszabályokat, melyek alkalmasak a hibák kijavítására és ezeket írásba kell foglalni. Meg kell határozni, hogyan lehet megfelelő helyre állítani és jól elosztani az erőket. Olyan vélemény alakult ki, hogy a Minisztertanács elnöke magyar legyen. Rákosi elvtárs mint a párt [fő]titkára, megtalálja a maga fontos helyét. Belügyminiszternek egy tekintélyes embert kell javasolni, Gerő elvtárs vegye át a Belügyminisztérium vezetését. A Politikai Bizottság el kell, hogy foglalja a maga helyét, a Titkárság és a Minisztertanács is a maga helyét. Lehetetlenség, hogy a Minisztertanácsban a beszolgáltatás kérdésében hallgassanak az emberek, mert azt előzetesen eldöntötték a Titkárságon.

Javaslatot kell tenni arra, hogy kit hova tegyenek. Abban a kérdésben, hogy kit milyen munkaterületre állítsanak, nem tesznek senkinek szíveséget. Szent kötelességünk, hogy mindenkit a megfelelő helyre állítsunk. Akit felelős posztra állítanak, azt tiszteletben kell tartani és számára teljes jogot kell biztosítani. Nincs semmi ok arra, hogy felelős poszton lévő emberek a gazda mellett alkalmazottként dolgozzanak. Ebből kár mellett semmi jó nem származik. Ez kispolgári szokás.

Át kell gondolni ezeket a kérdéseket és el kell készíteni a javaslatokat. Kedden találkozunk és akkor megtárgyaljuk a javaslatokat.

Rákosi elv.: Ami a beképzeltséget illeti, az olyan betegség, amelyet az ember nem érez, ugyanúgy mint saját szagát. Ha az elvtársak azt mondják így van, elfogadom. (Berija: Elvtárs, maga hogyan gondolja?)

Meg kell mondani, hogy soha sem akartam a Minisztertanács elnöke lenni. (Molotov elvtárs: De olyan minisztertanácsi elnököt akart, akinek nem lett volna szava a kérdések eldöntésében.)

Berija elvtárs: Szeretjük és tiszteljük magát, ezért bíráljuk. Sztálin elvtársnak a Minisztertanács elnökévé választása előtt már azt mondta, hogy a kezében van a hatalom. Sztálin elvtárs beszámolt erről.

Rákosi elv.: Azt mondják az elvtársak, hogy mi akartuk a nagy hadsereget és hadiipart.

Malenkov elv.: Mi akartuk, hogy a hadsereget fejlesszék. Mi ezt a hibát kijavítjuk. 600 ezer ember van a hadseregben. (Rákosi elvtárs: A tartalékosokkal együtt.)²² Tehát túlzásba vitték a Szovjetunió kívánságát.

Berija elv.: Sztálin elvtársnál beszéltek meg a hadsereg fejlesztésének kérdését. Sztálin elvtárs helytelen tanácsokat adott.

Rákosi elv.: Mi igyekeztünk a direktívákat végrehajtani. A szívem fájt azért, hogy ilyen nagy hadsereget tartunk.

Malenkov elv.: Akkor, amikor kérték, hogy a kaszárnya építésre vonatkozó igényt csökkentsük, azt mindjárt leállítottuk.

Rákosi elv.: A szántó föld 26 %-a van a termelősövetkezetek kezében. Ezt 5 év alatt értük el. A parasztság tudja, hogy előbb-utóbb bekövetkezik a kollektivizálás.

Berija elv.: Meg kell változtatni a politikát a középparasztság irányában.

Malenkov elv.: Egy és más dolgot lehet igazolni, de nem mindent. Rákosi elvtárs táviratának az ügye. Rákosi elvtárs a táviratban kezdett más dolgot kifejezni, mint amiről beszéltek és megállapodtak. Arról van szó, hogy ne legyen 3 zsidó a vezetésben. Rákosi elvtárs viszont a táviratban úgy állította be, mintha mi adtunk volna ilyen tanácsot, és azt válaszolta, hogy nem nagyon érti, de elfogadja.

Berija elv.: Ha a nagy Sztálin követett el hibákat, Rákosi elvtárs beismerheti, hogy ő is követett el hibákat. Nem szabad előírni, hogy az ÁVH-n kit verjenek meg. Mindenki félni fog. Hidas elvtárs is fél, ezt mutatja felszólalása. Provokáció mindent [sic!] elérhet, ha ilyenek a módszerek. Nem szabad megverni az embereket.

A Minisztertanácsnak kell eldönteni a fontos termelési kérdéseket. A párt Központi Vezetősége szerveinek a nevelés és a káderekérdésekkel kell foglalkozni.

Nyersolaj termelésben miért kell 1 milliárd Ft-ot befektetni? Romániának van elég olaja. Magyarországon az alumíniumipart kell jobban fejleszteni.

Gerő elv.: A bírálóat igazságos és helyes, nemcsak általában, hanem a vezérek kérdésében is. A vezetés nem kollektív, és nem emeltünk ki magyar kádereket. Gyakran akarta a kérdést felvetni, de nem került rá sor. Valóban olyan helyzet keletkezett, hogy amikor Rákosi elvtárs egy beszédet mondott, az újságok igen feldicsérték és a KV apparátusa gondoskodott róla, hogy mint valami rendkívüli teljesítmény jelenjen meg a nép előtt. Kétségtelen, van ilyen vezérekedés és ezért elsősorban én vagyok hibás Rákosi elvtárs után. Nem volt bátorságom a kérdést felvetni. Azzal, hogy az elvtársak ilyen nyíltan megmondták a hibákat, nagy segítséget adtak nekünk. Szégyen, hogy magunk ezt nem tudtuk megtenni.

22 A kimutatást (MOL. 276. f. 65/195. ő. e.) lásd a következő oldalon.

HM

Kimondás szám: 00235./Szerv. és M. Csf.-nég-1953.

Előterjesztés

Rákosi Mátyás Elvtársnak

Felterjesztem a Magyar Néphadsereg tényleges állományára vonatkozó kimutatását. A kimutatás az 1953. január 1-i helyzetet rögzíti.

Az első részben a Néphadsereg rendszeresített és meglévő állománya van felsorolva.

A második részben a hadsereg engedélyezett létszámán felül lévő hadtáp-építő és műszaki építő alakulatok vannak felsorolva, valamint itt van kimutatva a hadsereg tényleges állománya és a hadrenden kívüli alakulatok összlétszáma is.

1./ T É N Y L E G E S Á L L O M Á N Y .

M e g n e v e z é s	Ti.	Tts.	Honv.	Ti. hallg.	Növ.	Katonas- összege	Polg.	Mind- össze.	
Harcoló alakulatoknál.	kell	22632	43376	81761	--	--	147769	912	148681
	van	18618	39469	85123	--	--	143210	744	143954
Hátországai alakulatoknál	kell	10140	8599	10290	2328	11072	42437	7580	50017
	van	9033	6591	11448	2129	11905	41106	7007	48113
Honvédelmi Minisztérium	kell	2453	407	--	--	--	2860	1046	3906
	van	2098	442	2	--	--	2542	833	3375
Néphadsereg ÖSSZESEN:	kell	35233	52382	92051	2328	11072	193066	9538	202604
	van	29749	46502	96573	2129	11905	186858	8584	195442

2./ HADRENDENKIVÜLI ALAKULATOK.

Hadtáp építő dandár	kell	309	727	8940	--	--	9976	735	10711
	van	245	731	9002	--	--	9978	175	10153
Műszaki építő alakulatok	kell	425	301	4137	--	--	4863	46	4909
	van	317	491	3975	--	--	4783	34	4817
Építő alakulatok ÖSSZESEN:	kell	734	1028	13077	--	--	14839	781	15620
	van	562	1222	12977	--	--	14761	209	14970
Hds. és építő alakulatok ÖSSZESEN:	kell	35967	53410	105128	2328	11072	207905	10319	218224
	van	30311	47724	109550	2129	11905	201619	8793	210412

Budapest, 1953. évi március hó 5.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Farkas Kibria
 PÁRKÁCS MIHÁLY hadseregtábornok
 A Magyar Népköztársaság Honvédelmi Minisztere.

Meg kell vallani, hogy ilyen vezérkedés nálam is volt, de az utolsó esztendőben ezt felszámoltam. Az ellenség az ilyesmit igyekszik kihasználni. Van Farkas elvtársnál is vezérkedés. Sőt vezérkedés alul is van, az alsóbb szerveknél. A megyei, falusi titkár, szövetkezeti elnök, mindenki vezér a maga területén. Volt ez a vezérkedés és ezt gyökeresen fel kell számolni. A vezérkedés nálunk kispolgári jelenségekkel van összekötve, ebben is egyetért az elvtársakkal. Most voltak nálunk a parlamenti választások. A választás utáni napon a Szabad Népből megjelent egy kép arról, hogy Rákosi elvtárs a feleségével együtt szavazott. Nem maga Rákosi elvtárs szervezte ezt, de nem tiltakozott ellene.

Ami a gazdasági hibákat illeti. Mi észrevettük egy sor kérdésben, hogy hibák vannak, de ilyen merészen nem vetettük fel a kérdéseket. Pl. [a] metró ügye. Még szerencse, hogy nem hallgattak a katonai tanácsadókra, akik azt javasolták, hogy olyan módon építsék a metrót, hogy a metró vonalain tankok és vonatok is közlekedhessenek. [A] metró építésében is nagyzási mánia volt.

Malenkov elv.: Ha a gazdaság érdekei megkövetelik, nem kell szégyellni az építkezést beszünteni.

Gerő elv.: [A] mezőgazdaság terén is egy sor hibát csináltunk. A kulákság az államnak beszolgáltatott búza 5 %-át, [az] árpa és [a] zab 2,5 %-át adja. Azt lehet mondani, hogy a kulákság nem tölti be társadalmi szerepét, több árugabonát kellene adni[a].

Az államapparátus túlságosan nagyra van felfújva és drága. Egész sor olyan nagy szervet építettünk fel, amely a Szovjetunióban van. Azt gondoljuk, ha a Szovjetunióban van, nálunk is kell lenni, ez helytelen volt.

Az ÁVH tényleges vezetése sokáig Farkas elvtárs, utána Rákosi elvtárs kezében volt. Nemcsak az volt a hiba, hogy személyesen belenyúltunk és zavart okoztunk, de azt sem tudjuk, mi van a Hatóságnál, mert következetesen nem ellenőriztük. Nem figyeltünk fel arra, hogy törvénytelenések vannak és szadista módszereket alkalmaznak. Ezek a módszerek szétzüllesztik az állam biztonságát. Gazdasági züllés is volt. Összekeverték az állam[i] és magánpénzeket, nagylábon éltek az állam zsebére.

Azt a javaslatot, hogy Nagy elvtárs legyen a Minisztertanács elnöke – helyesnek tartom.

Ami a vezetést illeti: gyakran, különösen káderkérdéseket hármásban döntöttünk el. Rákosi, Gerő, Farkas elvtárs, néha Révai elvtárs bevonásával. Ez helytelen volt, így nem nőnek a káderek.

Teljesen helyesnek tartom a kritikát és aláhúzom saját nagy részemem a hibákért való felelősségben. Bármilyen posztra állítanak az elvtársak, igyekszem jó munkát végezni.

Malenkov elv.: Nagy Imre elvtárs jelölésével kapcsolatban, úgy látszik, valamennyien egyetértünk. Rákosi és Dobi elvtársak véleményét külön megkérdezte. Rákosi és Dobi elvtársak is egyetértettek a javaslattal.

Magyar elvtársak felszólalásai a június 13-i tanácskozáson

Rákosi elv.: Túlságosan erős tempót diktáltunk a népgazdaság fejlesztésében. Különösen az ipar fejlesztésére fordítottunk nagy erőket és elhanyagoltuk a lakosság szükségleteit. [A] szovjet elvtársak hívták fel a figyelmünket ezekre a hibákra. Megvizsgáltuk a kérdést, ténylegesen hibáztunk. A múlt évben 26 %-kal fejlődött az ipar. Ebben az évben először 15,5 %-ot irányoztunk elő, melyet most lecsökkentünk 11,5 %-ra. Ami a kádereket illeti, itt is helyes a kritika, nem elég gyorsan vittük előre a fiatal kádereket. Az itt jelenlévő elvtársak között több fiatal van. Vittünk előre egyes fiatalokat igen felelős helyekre. Amikor pl. Hidas elvtársat 32 éves korában [a] budapesti pártbizottság titkárául javasoltuk, egyesek kételkedtek abban, hogy meg fog-e felelni, de nekünk az volt a véleményünk, ha a felelős posztra való állításakor nincs is elég tapasztalata, majd segítjük és beletanul a munkába. Nagyobb baj nem is volt azokkal az elvtársakkal, akiket így bátran vittünk előre. (Malenkov elvtárs: Nem baj, ha a fiatal kádereket felelős munkára állítják. Még 32 évnél fiatalabbakat is lehet.) A hiba, amit mi elkövettünk, abban állt, hogy nem elég rendszeresen foglalkoztunk a fiatal káderek előrehozatalával, hanem egyes kádereket vittünk előre. Most az elvtársak bírálata után ezzel a kérdéssel szélesebben foglalkozunk.

Van egy probléma a régi és az új intelligenciával kapcsolatban. A régi intelligencia még nem teljes mértékben ment át a népi demokrácia oldalára. Sok helyen elnyomják az új értelmiséget. A mintegy 560 fiatal agrotechnikusból, akik az elmúlt években végeztek, mindössze 78 maradt meg az eredeti helyén, a termelőszövetkezetben, a többiek átmentek állami gazdaságba, gépállomásra, adminisztrációs munkára. A párton belül is van ilyen tendencia. Az egyetemi városok pártvezetőségében – a párt Szervező Bizottságának egy határozata szerint – egyetemi végzettségű embernek is kell lennie, vagy a pártvezetőség valamelyik tagjának egyetemet kell végeznie. De mikor ellenőrizzük ennek a határozatnak a végrehajtását, kiderült, hogy nem mindenütt hajtották végre. Több megyei titkár bevallotta, hogy nem mer foglalkozni az egyetemmel, mert olyan kérdéseket tesznek fel, amikre nem tud válaszolni.

A szovjet elvtársak felvetették, hogy nem normális dolog az, hogy Magyarországon több miniszter van, mint a Szovjetunióban. Ez valóban így van. Ezen a helyzeten lehet változtatni több lépésben vagy egyszerre. Mivel mi nem régen szaporítottuk a minisztériumok számát, a Parlamentben nem régen magyaráztuk, hogy miért kell több minisztérium, mi annak az előnye, az az elgondolásunk, hogy ne most azonnal hajtsuk végre a minisztériumok összevonását, hanem várjunk azzal szeptemberig. Szeptember közepén összehívjuk a Parlamentet és akkor egyszerre vonjuk össze a minisztériumokat.

A párt és a kormány vezetése. El kell választani a párt [fő]titkári funkciót a minisztertanács elnöki funkciótól. A pártban ezen vita nem volt. Én ugyanis túlságosan meg vagyok terhelve, mióta megválasztottak a Minisztertanács elnökének. Ez a munka rovására megy. Nem tudtam vidékre járni, üzembe látogatni, sokszor dolgoztam vasárnap is. E két funkció szétválasztása egyben új fiatal káderek előrevitelével jár. Azt látni kell, hogy a nép eleinte kissé csodálkozni fog, de majd

megmagyarázzuk, hogy mi a változások oka. Az új elvtársaknak pedig segíteni kell.

Június 25-én lesz a Központi Vezetőség ülése. A kérdéseket ott már ebből a szempontból vetjük fel. Terveinket felülvizsgáljuk. Amit lehet, már ebben az évben megváltoztatunk, amit nem lehet, azt pedig a jövő évben. Ami a kongresszus illeti, azt elő fogjuk készíteni, de az új káderek előrehozatalával nem akarunk a kongresszusig várni. A megyei titkári funkcióba ott, ahol ez esedékessé válik, igyekezzünk már a legközelebbi időben fiatal, értelmiségi kádereket behelyezni.

Az amnesztia kérdése. A dolog kicsit másképp áll a letartóztatottak és internáltak számát tekintve, mint ahogy eredetileg mondtam. Nem 30-40 ezer között van a letartóztatottak és internáltak száma, hanem valamivel több, kereken 45 ezer. Ebben a számban benne van az a 3000 volksbundista, akit internáltak. Úgy gondoltuk, hogy az amnesztiát augusztus 20-án kellene életbe léptetni. Augusztus 20-a az alkotmány ünnepe. Ha hirtelen elbocsátanánk jelentős számú olyan embert, akik büntetésüket töltik, abból a hátrány is származna, hogy a nyár folyamán egyes építkezéseken munkaerőhiány keletkezne.

Még egy kérdést fel akarok vetni, amit otthon a Titkárság előtt is felvettem, ez a zsidókérdés. Nálunk a pártban vannak olyan elemek a zsidók között, akik hozzánk jöttek, közvetlen a felszabadulás után, mert azt látták, hogy a fasiszták ellen harcolunk, de nem azért jöttek, mert a szocializmusért harcolunk. Később, amikor a szocializmus építése napirendre került, ezek egy része szembefordult velünk. 1948-ban a Szociáldemokrata Pártból újabb csoportja jött hozzánk ezeknek az elemeknek, akik még rosszabbak voltak, mint az előbbieik. Sokan közülük azért léptek be az SZDP-be, hogy jobban tudjanak harcolni a kommunista párt ellen. A művelt zsidó kispolgárok közül sokan kerültek különböző funkcióba. Döntő sikereket ezek kicserélése terén nem értünk el. Vannak egyes helyek, pl. a sajtó, ahol döntő többségben vannak. Egyes elvtársak nehezen értik meg ennek a kérdésnek a jelentőségét. Ebből nem egyszer konfliktusok is keletkeznek. Pl. Hidas elvtárs, amikor a nagybudapesti pártbizottság titkára volt, nem értette meg, hogy miért ellenzem a budapesti városi tanács négy elnökhelyettesi posztja közül egynek zsidóval való betöltését. Más hasonló esetek is voltak. Döntő eredményt ezen a területen még nem értünk el.

Nagy Imre elv.: (Malenkov, Berija, Bulganyin és Mikojan elvtársak felszólalása után).

Az őszinte, nyílt beszéd a szovjet elvtársak részéről minket is arra kötelez. Amikor Rákosi elvtárs hazatért, azt gondoltam, hogy megértettük és helyesen értékeljük sajtó hibáinkat. Most az elvtársak felszólalása után meg kell mondani, hogy a dolog másként áll. Meg kell mondani, hogy éppen ideje, hogy ezekről a hibákról beszéljünk, valóban ez a 24. órában történt. Teljesen egyetért Bulganyin elvtárral, aki radikális módszereket és gyors eljárást követel annak érdekében, hogy az állami és pártvezetés módszerét megváltoztassuk. Valóban a mi munkánknak vannak igen nagy gyengéi. Ilyen gyenge láncszemek:

1. a népgazdasági tervezés,
2. az államapparátus munkája, adminisztratív módszerek alkalmazása,
3. a falusi pártszervezetek munkája.

A néptömegektől való elszakadás a hibák fő forrása. Nem fordítottunk gondot a nép szükségleteire. Papíron terveztünk, nem számolva a nép érdekeivel. Nem lehet mondani, hogy a hibákról nem tudtunk és hogy nem beszélünk ezekről. De ilyen élesen és bátran a kérdésekről nem beszélünk. Vas elvtárs ott maradt a legutóbbi időkhöz a Tervhivatal élén. Ez komoly hiba volt. Nem volt megfelelő tudományos módszer a tervezésben. A számok után szaladtunk. A tervezésünk kezdettől fogva nem volt reális alapokon. Kiadtuk a jelszót: "Magyarországot a vas és acél országává kell tenni". Egyoldalúan fejlesztettük a gazdaságot, nem eléggé fejlesztettük a mezőgazdaságot. Nem egyszer felvetettük a kérdést, mi az oka, hogy a mezőgazdaság hozama olyan alacsony, alacsonyabb, mint a múltban volt (Hruscsov elvtárs: [A] múlt évi rossz termés nemcsak a naptól volt, hanem a rossz gazdálkodástól.) A Titkárságon már felvettem ezt a kérdést. (Berija elvtárs: miért nem a Minisztertanácson?) Tekintettel arra, hogy a gazdasági tervek olyanok, hogy az exportot biztosítani kellett, elfogadtunk magas term[elési] előirányzatokat, de nem tudtuk azokat teljesíteni. Mi a kérdéseket láttuk, de bátran nem vettük fel azokat. A begyűjtés igen fontos kérdés, meghatározza a parasztsághoz való viszonyunkat. Mi a szükségletek szerint terveztük a beszolgáltatást, nem aszerint, mennyit termelünk. A begyűjtési terv megállapításakor komoly viták voltak. Kevesebbet javasoltak begyűjteni. (Hruscsov elvtárs: Miért személytelenül beszélnek?)

Komoly elégedetlenség van a parasztság és az intelligencia között. A helyi tanácsok is igen lélektelenül végzik munkájukat.

A tanácsok vezetését ki kell venni a Belügyminisztérium kezéből. (Berija elvtárs: Miért nem csinálták már meg?) A kulákokkal szemben sok a törvénytelenység. Aki a kuláklistán szerepel, az ki van zárva a társadalomból. Naponta kap leveleket, melyben dolgozó parasztok panaszkodnak, hogy soha nem voltak kulákok, mégis felveszik őket a kuláklistára. Egy községben 14 dolgozó parasztot vettek fel a kuláklistára, felsőbb állami szerv beavatkozására 8-at levettek, de 6-ot nem vettek le a listáról azért, mert "nem volt jó a viszonyuk a népi demokráciához". (Malenkov elvtárs: Ki állítja ki a kuláklistákat?) A Belügyminisztérium és a tanácsok. A középparasztek is sértve érzik magukat és sajnálják a kulákokat. (Molotov elvtárs: A maguk mezőgazdasági politikájában sok középparaszttelenség van.)

A Belügyminisztérium és az ÁVH egyesítése. Teljes mértékben helyes, amit Berija elvtárs mondott. Rákosi elvtárs közvetlenül irányította az ÁVH-t. A KV-nek van Adminisztratív Osztálya, annak kellene vezetni és ellenőrizni az ÁVH munkáját. (Berija elvtárs: Az ÁVH munkáját nem vezetheti az Adminisztratív Osztály, hanem a Központi Vezetőség.)

Rákosi, Gerő és Farkas elvtársak sok kérdést maguk között döntenek el. Nagy hibákhoz vezet, ha vannak olyan kérdések, melyekről a Titkárság egyes tagjai nem tudnak.

Az Igazságügyminisztériumban tisztogatás volt. Felhívta a figyelmet arra, vigyázni kell, nehogy visszaélések legyenek. Olyan esetek vannak, hogy elbocsátanak valakit és mindjárt a párttagsági könyvét is elveszik. Megvan a veszélye annak, hogy az apparátust dezorganizálják. (Molotov elvtárs: 1950-ben 341 ezer,

1951-ben 370 ezer, 1952-ben 400 ezer bűnügyben indítottak eljárást.) A mi bűnünk, hogy ezeket a kérdéseket nem vetettük fel és nem harcoltunk ellene. Ezeket a hibákat minékünk kell kijavítani. A hibákat mi ki tudjuk javítani. Felmerült, hogy engem válasszanak meg a Minisztertanács elnökének. Otthon beszéltünk a személyi kérdésekről. Rákosi elvtárs azt javasolta, hogy Révai elvtárs helyett legyenek a népművelési miniszter. (Beri ja elvtárs: Találnak oda más megfelelő embert.)

Dobi István elv.: (Nagy elvtárs után).

A szovjet elvtársak bírálatából jószándék és szeretet mutatkozik. Köszönet jár ezért a bírálatért. 600 ezer paraszt kapott földet a felszabadulás után. Ha kezdetben termelőszövetkezeteket szerveztünk volna, előbbre lennénk, de tudom, hogy különböző okokból ezt nem lehetett megtenni. A szövetkezetekbe kezdetben sok élésködő és dologtalan ember ment be, de ma már szépen javulnak a szövetkezetek. A termelékenység azért alacsony, mert kevés műtrágyát adunk és az állattálmány is lassan fejlődik. A műtrágya kevés Magyarországon. Baj az is, hogy a mezőgazdasági szakembereket nem alkalmazzuk eléggé. [A] specialisták jobban felhasználhatók lennének. A mezőgazdaság számára nem képeztünk szakembereket olyan gyors ütemben, mint az ipar számára. Egy-két ezer holdas gazdaságokat nem tudnak jól vezetni egyszerű parasztemberek. Munkásokat küldtünk vezetőknél a mezőgazdaságba, de sok közülük nem ért a mezőgazdasághoz. A fiatal specialistákat nem szívesen veszik a termelőszövetkezetek.

Nem mentségből hozom fel ezeket a dolgokat, sok a tennivaló.

Nem volt módomban otthon megmondani az elvtársaknak, hogy párt- és állami vonalon az alsóbb szerveknél sok olyan ember van, aki nem arra való. Sokan közülük nem őszinte emberek, rossz jelentéseket küldenek a felső szervekhez és félrevezetik a vezetőket. Nem fejezik ki a nép véleményét az ő jelentéseik.

[A] kulákkérdés kényes kérdés. Dunántúlon községek százaai vannak, ahol a kulákok igen össze vannak fonódva a középparasztsággal. És bármilyen baj van a kulákokkal, a középparasztok sajnálják őket és szembekerülnek a népi demokráciával. Szeretném, ha békeséget tudnánk teremteni, ez emberies dolog is lenne. Ismerem a parasztság véleményét, amikor letartóztatták Duclos elvtársat, részt vett [sic!] egy falusi gyűlésen, ahol az egyik paraszt úgy beszélt, mintha Rákosi elvtársat tartóztatták volna le.

Hidas István elv.: (Dobi elvtárs után.)

Kemény bírálatot kaptunk a szovjet elvtársaktól, de a kritika helyes. Felvetődik a kérdés, hogy láttuk-e a hibákat? A hibáknak jelentős részét láttuk, de nem tettük meg a szükséges intézkedéseket. A gazdasági hibák egy jó magyar közmondással jellemezhetők: tovább nyújtózkodtunk, mint ameddig a takarónk ért. A tervek nem voltak reálisak, alapvető hibák vannak a tervezésben. Az 1953-as évnél sok helyen úgy indultunk, hogy az anyag 60–70 %-a volt biztosítva, mégsem változtattunk a terven. A kokszyártás terén hasonló a helyzet. A terveket szent és megváltoztathatatlan dolgoknak tartottuk. Amikor azt láttuk, hogy a tervet semmilyen módon teljesíteni nem tudjuk, még akkor is azon törtük a fejünket, milyen kifejezést találunk, hogy kikerüljünk a tervváltoztatás elismerését.

Többször felmerült a kérdés, hogy nyúzzuk a parasztokat beszolgáltatással és adóval. A pénzügyminiszter elmondta, hogy a parasztok nem is tudják, hogy mennyit kell fizetni. De ilyen problémák nemcsak a parasztoknál mutatkoztak meg, hanem az ipari munkásságnál is. A szovjet tanácsadó elvtársak több bányára azt mondták, hogy a Szovjetunióban ilyen helyen nem engednének dolgozni a nagy meleg miatt (pl. Pécs, Komló). A baleseti statisztika azt mutatja, hogy a bányákban és általában az iparban a balesetek száma igen magas. A megfelelő biztonsági berendezésekre a beruházásokat nem biztosítjuk. Rákosi elvtárs mondta, hogy mi büszkélkedünk azzal, hogy 20 %-kal emelkedik a széntermelés és közben a kórházakat, gyermekotthonokat nem fűtjük. (1952-ben.) Nálunk elterjedt volt az a nézet, hogy pl. [a] legjobb cipőt külföldre kell szállítani.

A belügyi és igazságügyi szerveknél komoly hibák vannak. Helyes a szovjet elvtársak megállapítása, hogy minden felülről indult. Mi általában azt hangoztattuk, hogy nem fogják elég keményen a dolgot, ha valahol nem büntettek eleget. Ezt az alsó szervek szó szerint vették, s ennek következménye lett a népsanyargatása. Bár, amikor a párt ezt észrevette, intézkedett a visszaélések megszüntetésére.

Berija elvtárs kemény kritikában részesítette személy szerint Rákosi elvtársat. Véleményem szerint Rákosi elvtárs a vezérekedésre nem törekedett. [A] baj az volt, hogy párt[fő]titkár és a Minisztertanács elnöke volt egyszemélyben. (Berija elvtárs: Miért gondolja, hogy Rákosi elvtárs nem törekedett vezérekedésre?) Volt több alkalom, amikor bírálták Rákosi elvtársat és ő elfogadta a bírálatot. (Berija elvtárs: Mondjon konkrét példát.) Konkrét példa nem jut eszembe.

Malenkov elv.: Hidas elvtárs most nem mondott igazat, el akarja kenni a kérdést. Ezzel lehet, hogy használni akar Rákosi elvtársnak, de árt neki. A vezetőt a munkáján keresztül bírálják. Ha nem emlékszik arra, hogy Rákosi elvtársat miért bírálták, nem komoly kérdéssről lehetett szó. A magyar nép senkinek nem adta el az országot. Hidas elvtársnak nincs elég önkritikája. Azért jöttünk össze, hogy őszintén beszéljünk a kérdésekről. Csak ilyen esetben tudunk helyes megoldásokat találni.

Hidas elv.: Az elhangzott bírálattal egyetért, [a] hibákért Rákosi elvtárs mint az ország vezetője felelős, de ezt nem az én feladatom megállapítani.

Berija elv.: Nem helyes, hogy nem érzi magát hivatottnak Rákosi elvtárs hibái megállapításában. A PB tagja, de nem érzi magát egyenrangúnak a vezetésben. Úgy viselkedik, mint tanuló, nem mint egyenrangú vezető.

1953. június 14-i értekezlet jegyzőkönyve

Jelen vannak: Rákosi, Nagy, Dobi, Gerő, Hegedűs, Hidas, Földvári, Szalai elvtársak.

Rákosi elv.: A szovjet elvtársak megállapítása helyesek. A kérdések tárgyalásának sorrendjéül a következőket javaslom:

1. Párt,
2. Állami vezetés hibái,
3. Gazdasági teendők.

A vezetést kollektívvá kell tenni. Ne legyen kétféle vezető, teljes jogú és nem teljes jogú, hivatalos és szűkebb körű vezetőség. Nincs szükség három vezető politikai szervre (KV, PB, Titkárság). A titkárságot, mint politikai vezető szervezet meg kell szüntetni. A PB-t kell tényleges politikai vezető szervvé tenni és számát le kell csökkenteni.

Nagy elv.: Abból kell kiindulni, amit Molotov elvtárs állapított meg, hogy a párt politikájában hibák vannak. Meg kell állapítani a különböző területeken a hibákat és a hibák kijavításának módját. A sorrend kérdésében egyetért Rákosi elvtárral.

Gerő elv.: Logikailag helyes, hogy a párt politikájában elkövetett hibák elismeréséből kell kiindulni. Meg kell mutatni, hogyan akarjuk a hibákat kijavítani, a szervezeti intézkedéseket ebből kell levonni.

Dobi elv.: Tülszámításokról mond néhány példát: abban a faluban, ahol iskolába járt, a tanító összeszedett néhány képet, melyet róla készítettek és Lenin, Sztálin, Rákosi elvtársak képei mellé azokat is kirakta egy teremben. Az MNDSZ-től kint jártak az iskolában és azt mondták, hogy "Dobi képe mit keres a falon". A járásnál aztán azt mondták, hogy a képek egyelőre maradjanak, az eset mégis tanulságos. Sok párttag azt gondolja, hogy belerúghat a másik emberbe, ha az nem tagja a pártnak.

Másik példa: cséplőmunkások panaszkodtak, hogy a gépállomás nem tartja be a szerződés feltételeit. Amikor Dobi elvtárs azt a tanácsot adta nekik, hogy bátran követeljék a szerződés betartását, a gépállomás vezetői szidták az anyját és azt mondták, hogy majd elintézzük mi a Dobot. A gépállomás igazgatóját leváltották. Párttitkárok néha önkényesen állapítják meg, hogy ki a kulák, ki nem. [A] tsz szervezése érdekében kulákot középparasztnak minősítenek. Egyeseket bosszúból minősítenek kuláknak. Dobi elv. háztartási alkalmazottját, bár 9 holdja volt az apjának, kuláknak minősítették. Szabó Ferenc képviselőt is kuláklistán akarták tenni. Kocsmája volt és 12 hold földje.

Rákosi elv.: Dobi elvtárs figyelmeztetéseit általában figyelembe vesszük. Szabó Ferenc volt kocsmáros és kupec. Nem jó elem.

Helyes, hogy a politikai vonal bírálatából kell kiindulni. Ezeket a kérdéseket a párt elé kell vinni. A pártnak be kell számolni arról, hogy melyek azok a hibák, melyeket én követtem el.

[A] legsúlyosabb a párt káderutánpótlásának elhanyagolása. Hiba volt, hogy sok elvtársat iskolás sorban tartottunk. Bátran önálló munkát kell adni az új, fiatal elvtársaknak. Egyenrangú munkatársaknak kell őket tekinteni, nem kell feltettük gyámkodni. Meg kell változtatni a dolgozókhöz való rossz viszonyt. Meg kell szüntetni a dolgozók zaklatását. Vezérkedő pártvezér példáját követi a vezérkedő megyei titkár, tanácselnök stb. Bátran meg kell mondani a népnek, hogy milyen hibákat követtünk el és meg kell mondani, hogy gyökeres változás lesz.

Földvári elv.: Fel kell vetni a pártnak a tömegekhez való kapcsolatát. Elvesztettük az eleven kontaktust a tömegekkel. Funkcionáriusaink sokszor nem képviselik a dolgozó tömegek érdekeit.

Gerő elv.: Nemcsak vezérkedés volt nálunk, hanem személyes vezetés is volt kollektív vezetés helyett. Olyan kérdések, melyek a tömegeknek fájnak, a pártve-

zetéshez nem jutottak fel. A pártvezetés foglalkozott nagy kérdésekkel is, ennek ellenére perspektívatlanul dolgozott. Perspektíva az volt, hogy 26 vagy 13 % legyen az ipari termelés emelkedése, 7 vagy 10 % legyen a fejlődés a mezőgazdaság kollektív szektorában. Ezek nagy kérdések, de a népi demokrácia egész fejlődésétől elszakítva ezek mégiscsak részletkérdések.

[A] legdőntőbb hibát a káderek fejlődésének elhanyagolásával követtük el. Ahhoz, hogy igazi vezetők kinőjenek, kell 10–15–20 év. De ilyen nagy változások idején, melyek nálunk is bekövetkeztek, gyorsabban nőnek a káderek.

Igen fontos figyelmeztetése a szovjet elvtársaknak, hogy nem szabad iskolás gyerekeknek tekinteni a fiatalokat. A régi gárda hibája, hogy nem nőttek ki megfelelő fiatal káderek. Túl kevés káderre vettünk irányt. 2–3 embert vittünk előre vezető helyen. Ha 1–2 közülük valamilyen okból nem vált be, kezdhettük előlről. Ez a legsúlyosabb hibánk, mert minden egyes hibát könnyű kijavítani, [ha] vannak megfelelő emberek. A pártot 3–4 elvtárs vezette. Komoly eredményeket értünk el, de igen komoly hibákat is követtünk el. 3–4 ember nem a párt és nem az állam. Az emberek nincsenek vasból, előregednek. Nemcsak a központban nem volt kollektív vezetés, a megyékben sem volt. (Rákosi elvtárs közbeszólása: A központban 3–4 ember vezetett, a megyében 1.)

[A] másik kérdés a demokrácia elveinek figyelmen kívül hagyása, a törvények megsértése, önkényeskedések. Diktálni is lehet, de a törvények alapján. [A] kemény vezetés helyes, ha az törvényes. Bár ilyen vonatkozásban helytelen rendeletet is hoztunk. Nem helyes pl. az a rendszabályunk, hogy a munkás munkahelyét nem hagyhatja el. Nem helyes a munkásokat azért bíróság elé állítani, mert elhagyják munkahelyüket. Nem helyes a sok pénzbüntetés a munkások ellen. Az ipari fejlődés ütemének túlhaladása miatt mentünk ilyen útra. Nem lehet az egész munkásosztállyal szemben ilyen bizalmatlan politikát folytatni.

A pártvezetés személyi összetétele nem volt megfelelő. Egyes kevésbé tapasztalt és képzett elvtársak, ha felszólalnak, más elvtársak lekezelőleg nézik őket. Ilyen módszerekkel zavarjuk a fiatal elvtársak fejlődését. Én igyekeztem ilyesmi ellen küzdeni, de nem teljes sikerrel. Bármelyik elvtárs, ha érdemes arra, hogy vezető szervbe beválasszák, tisztelettel kell iránta viseltetni. Nálunk ez a tisztelet és egyenlőség nincs meg. Ez a hiba sem csak a vezetésben van meg, hanem felülről lefelé végig. Ha önállóan gondolkodó emberek nagy számban vannak, a párt hegyeket képes megmozdítani.

Nagy elv.: Egyetért Gerő elvtárral.

A vezetés egyik alapvető kérdése a kritika-önkritika. Ezen a téren is nagy hibák vannak. [A] tegnapi tárgyalás megmutatta, hogy milyen a valódi kemény, mélyenszántó bolsevik kritika. Ezen a téren le vagyunk maradva, ez is részben a vezérkedésből fakad.

[Az] elméleti munka elhanyagolása a pártban – ez is olyan kérdés, melyet nekünk fel kell vetni, bár a szovjet elvtársak nem beszéltek róla.

Külön ki kell hangsúlyozni, mint döntő hibát – a tömegektől való elszakadást.

A kommunista egyik fő erénye a szerénység. [A] vezető elvtársak nem mutatnak jó példát. Gúnyos magatartás, a kisebb tudásúak lebecsülése tapasztalható.

Hegedüs elv.: A Titkárság nagy hibája, hogy nem maga fedte fel ezeket a súlyos hibákat, hanem a szovjet elvtársaknak kellett azokat észrevenni.

A Titkárság egyes tagjainak a munkáját bírálókat nagyon ritkán érte. (Pl. Gerő és Farkas elvtársakét.) A pártban olyan vélemények alakultak ki, hogy egyes elvtársakat nem szabad bírálni. (Nonn elv. figyelmeztette, hogy Farkas elvtárs "megsértődik", ha bírálják.) Ez a gyakorlat helytelen volt.

Hiba volt, hogy egyes kérdéseket "tabuként" kezeltek. Pl. gyapot-kérdés, ÁVH.

A párt nevelő munkájában nem törődnek eléggé azzal, hogy kommunista szelvényben, a nép önfeláldozó szolgálatára neveljenek. A pártiskolai oktatást, mely marxista tételek elsajátítására irányul, nem egészíti ki megfelelő nevelőmunka.

A kádern munkában alapvető hiba volt, hogy nem jól néztük meg a kádereket. A vezető szervek általában papír után döntöttek. [A] SZU-ban a vezető szervek bizonyos káderekről úgy döntenek, hogy behívadják őket az ülésre és megismerkednek velük.

Nem éreztem teljes jogú titkársági tagnak magamat. Kötelezettségek tekintetében sem.

Gerő elv.: A maga hibája az, hogy úgy érezte, nem az egész országért felelős, hanem csak a mezőgazdaságért, sőt annak is csak egy részéért.

Hegedüs elv.: A hibák teljesen nyílt felvetése nagy politikai megerősődéssel jár.

Hidas elv.: Én sem éreztem, hogy az egész párt vezetéséért felelős vagyok. Titkársági üléseken Gerő, Farkas és Révai elvtársak szóltak hozzá, a többiek csak részletkérdésekhez. Ennek egyik fő oka, hogy magam nem foglalkoztam alaposan a Titkárság elé kerülő kérdésekkel, és egyes más elvtársak sem.

A Központi Vezetőség nem tölti be a szerepét. Bár politikai vezető szerv, de a munkája jórészt formális, helyette a PB és a Titkárság dolgozik.

Túlságosan mechanikusak a módszereink.

Rákosi elv.: Nem voltunk elég türelmesek a fiatal elvtársakhoz és könnyen rámondtuk, hogy nem felel meg. Nem voltunk elég figyelmesek velük szemben, több elvtárs nem figyelt PB- vagy titkársági ülésen hozzászólásaikra. Túlzott tekintélytisztelet volt. Ha idősebb elvtársakat bíráltak, mindjárt feszült lett a légkör.

[A] párt és az államapparátus, [a] párt és a tömegek viszonya

Rákosi elv.: Szem elől tévesztettük a néptömegek érdekeit, különösen gazdasági érdekeit. A párt vezetői a tömegek felett érezték magukat és ez a politika végigment az egész párton. [A] gyors ütemű fejlődés a nép életszínvonalának rovására ment. Gyakran alkalmaztunk adminisztratív eszközöket. [A] rendőrséget nem szeretik falun. Sok a letartóztatás. Ezt is meg kell mondani őszintén a népnek azal, hogy a hibákat itt is ki fogjuk javítani.

Dobi elv.: [A] párttitkárok között sok az "iparos ember". Feleségük nem dolgozik, ez nem tetszik falun.

Nagy elv.: Súlyos hibák történtek a tanácsok vonalán: törvénytelenység, zaklatás, rideg bánásmód. Az adóbeajtás módszerei is túlzottan erőszakosak.

Túl nagy az államapparátus és bürokratikus.

Gerő elv.: Az erőszakoskodások oka sokszor az, hogy szervezeteinket olyan feladatok elé állítjuk, melyeket normális eszközökkel nem tudnak megoldani. Így ez a kérdés is összefügg a túlzottan gyors ütemű fejlődéssel. Az alsó szervek a túlzott követeléseket erőszakos módszerekkel igyekeznek teljesíteni. Szakadék keletkezett a párt és a nép között.

Az igazságosság kérdése. A helyes az lenne, ha bármely állami szerv felismeri az általa elkövetett hibát, őszintén elismeri és kijavítja. Nálunk nem ez történik. Az ÁVH pl. az igazságtalanul letartóztatott embereket gyakran nem engedi szabadon, ha nincs ellene semmi bizonyíték, hanem éveken át internálják őket. Tűrhetetlen állapot ez egy jogállamban. Meg kell teljesen szüntetni az internálás rendszerét. A dolgozóknak biztosnak kell lenni abban, hogy ha tévedésből letartóztatják, kivizsgálják az ügyét, rövid idő alatt tisztázzák, kiengedik és rehabilitálják. [A] rendőrség is kis dolgokért letartóztat embereket. A bíróságok kis ügyekben elítélik őket néhány hónapra, mellékbüntetésként pedig 3 évre megfosztják politikai jogaitól. Ezzel ellenséggé tesszük az ilyen embereket. Nagyon kevés szignált kapunk a különböző területeken lévő bajokról és visszaélésekről az ÁEK-tól.²⁵

Túl nagy az államapparátus. Különösen a fegyveres része. Nem vált be a Minisztertanács Elnöksége kialakításával kapcsolatban bevezetett rendszer. Csökkentette a miniszterek felelősségét. Meglassította az államügyek intézését. Növelte az egész államvezetésben a bürokratizmust.

Szalai elv.: [A] nép elleni önkényeskedések[et], törvénytelenégeket a párt helyi alapszervezetei és a tanácsok közömbösen nézik. [A] pártszervezeteket és a tanácsokat arra kell nevelni, hogy megvédjék a népet az önkényeskedésektől. Szigorúan felelősségre kell vonni az önkényeskedőket. Biztosítani kell, hogy a törvénytelenések és önkényeskedések ellen az illetékes szerveknél panasszal éljenek. Ezekkel a panaszokkal igen komolyan kell foglalkozni. Fel kell állítani azt az ügyészi szervezetet, melyre az Alkotmány kötelez bennünket.

Hegedüs elv.: Ma félnek azok is, akiknek semmi okuk nincs rá, mert sok az alaptalan zaklatás. Az állami gazdaságok igazgatóit a rendőrség a legdurvábban zaklatja. Felelősségre kell vonni egyes ilyen rendőrségi embereket.

A beszolgáltatásnál veszély van arra, hogy a helyi tanács a beszolgáltatási kötelezettségüket nem teljesítők részét kiveti olyan dolgozó parasztokra, akik a beszolgáltatást már teljesítették, hogy a község így teljesítse tervét. Felül kell a mai rendszert vizsgálni.

Rákosi elv.: Az igazságügyi szervek dolgoznak már amnesztia rendelettervezéssel. Nem kell az amnesztiára vonatkozó rendelet kiadásával augusztus 20-ig várni. [A] kitelepítettekkel kapcsolatban az a javaslat, hogy szüntessék meg a kényszer lakóhelyeket, de oda ne mehessenek, ahova letelepedési engedély kell (csak egészen kivételes esetben).

25 Állami Ellenőrző (korábban: Ellenőrzési) Központ.

Gerő elv.: Kis ügyekben elítéltek ügyét meg kellene semmisíteni, hogy ne maradjon ezeken az embereken fckete folt.

Túlságosan erőltetett ütemű fejlődés. A tervezés hibái

Rákosi elv.: Az orosz elvtársak ezen a téren is helyesen mutattak rá a hibákra. Túlságosan elhanyagoltuk a lakosság szükségletét. Felül kell vizsgálnunk az egész tervet. Ami felesleges vagy nélkülözhető, azt el kell hagyni és a lakosságnak több árut kell biztosítani.

A mezőgazdaságban lassítani kell a tsz-ek fejlesztését. Már az őszi fejlesztést csökkenteni kell.

Az egyénileg gazdálkodó parasztoknak több támogatást kell adni. Pl. műtrágyát, olcsóbb nemesített vetőmagot, apaállattartást. Felül kell vizsgálni a gépi munkára vonatkozó rendszabályokat.

Nagy elv.: A fejlesztés ütemét csökkenteni kell a mezőgazdaság[ban], a tsz-mozgalomban.

Növelni kell a befektetéseket a mezőgazdaságban.

Az egyénileg gazdálkodó paraszt számára biztonságot kell teremteni. Az egyéniileg gazdálkodó parasztok termelési kedvének fokozására külön rendszabályokat kell kidolgozni. Biztosítani kell a szabadforgalmat és fokozni az árutermelést.

Ne törekedjünk mindenáron autarkióra, ezt is tartsuk szem előtt a tervek felülvizsgálatánál.

Gerő elv.: Milyen hibákat követtünk el a tervezésnél?

1. A fejlődés üteme 1950 után túlságosan gyors volt. Olyan iparágakat is fejlesztettünk, melyeknek a feltételei nálunk nincsenek meg, vagy csak kevéssé vannak meg.

2. [Az] "A" és "B" szektor arányának eltolódása. 1953-ban az ipari termelés emelkedik 11,5 %-kal. Az "A" szektor 20 %-kal, a "B" szektor 5-7 %-kal. Semmi sem indokolja ezt az eltolódást. Közelebb kell hozni az "A" és "B" szektort egymáshoz.

3. Mereven néztük azt a helyes marxista tételt, hogy a nehézipar fejlődésének meg kell előzni a könnyűipar fejlődését. Ennek a kérdésnek a konkrét vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy van SZU és népi demokráciák.

4. Alapanyagipar fejlesztése. A vaskohászat ütemét csökkenteni kell és fejlesztését néhány alapvető szemponttól kell függővé tenni:

a) [A] gépipar kapacitásának kihasználása. A meglévő gépipart figyelembe kell venni, de a gépipart sem kell meggondolás nélkül tovább fejleszteni. (Nem tudjuk acéllal ellátni.)

b) [A] rendelkezésre álló nyersanyagbázis. Perspektívában a kocsz-kérdést meg tudjuk oldani. (Komlói, pécsi szénnel.) [A] vasérc-termelés terén rosszabbul állunk. Nem szabad kohászati üzemeket építeni arra az ércre, ami majd valahogy meglesz. Akkor kell építeni, ha már az érc meglesz.

[A] két nagy kohászati üzem építése közül az egyiket valószínűleg le kell állítani. Figyelembe kell venni az összes politikai és gazdasági szempontot, de presztizskérdéstől nem kell engedni magunkat befolyásolni.

Olajbányászat. Felül kell vizsgálni és csökkenteni kell a beruházásait.

Villamos gépipar. Fejleszteni kell. Ősrégi magyar ipar. Világviszonylatban is jó eredményeket ér el.

5. Beruházások általában. Megnézni abból a szempontból, hogy melyek adnak gyorsan eredményt. [A] nép érezze, hogy gyorsan van eredmény.

[A] földalatti 2880 millióba kerülne. Ha autóbuszok és trolibuszok gyártására használtuk volna fel, amit eddig befektettünk, Budapest közlekedése lényegesen jobb volna. Vagy konzerválni kell a beruházást, vagy egész lassan építeni.

[A] vegyipari építkezésekkel kapcsolatban meg kell nézni, hogy érdemes-e Romániából gázt importálni.

Egyes hadiipari üzemek építését le kell állítani.

6. Lakásépítés. Elsősorban Budapesten és a megyei székhelyeken kell lakást építeni:

a) új ruhába kell öltöztetni Budapestet,

b) új városnegyedet kell építeni.

7. Mezőgazdaság. [Az] állattenyésztés terén a hozam és minőség kérdésében el vagyunk maradva. Túlzásba mentünk az állami állatállomány növelésével. 1,5 milliárd sertés van az államnál, az egész állomány több mint 30 %-a. Helyesebb lett volna a disznók és a termény egy részét a parasztnaknál hagyni.

Személyi kérdések.

Pártvonalon a következő változtatásokat kell végrehajtani:

1. A Központi Vezetőségen kívül csak egy politikai vezető szervezet kell fenntartani, a Politikai Bizottságot (ennek nevét esetleg meg kell változtatni), a Titkárságot mint politikai vezető szervezet meg kell szüntetni.

2. A politikai vezető testület létszámát 13–15 főben kell megállapítani.

3. 5–7 tagú Titkárságot kell szervezni. [A] Titkárság végrehajtó szerv, pártkérdésekkel foglalkozik.

4. Javasolni kell a főtitkári cím megszüntetését.

Állami vonalon a következő változtatásokat kell végrehajtani:

1. Egyes minisztériumokat az alábbiak szerint össze kell vonni:

a belkereskedelmi és külkereskedelmi minisztériumot

a földművelésügyi és állami gazd. minisztériumot

az élelmiszeripari és begyűjtési minisztériumot

a közlekedési és postaügyi minisztériumot

az ált. gépipari és közép-gépipari minisztériumot

a bányászati, kohászati és vegyipari minisztériumot

az építésügyi és építőanyagipari minisztériumot

a könnyűipari és helyiipari minisztériumot

a közoktatási, felsőoktatási és népművelési minisztériumot.

Változatlanul maradnak a következő minisztériumok:

Belügyminisztérium

Külügyminisztérium

Honvédelmi Minisztérium

Igazságügyi Minisztérium

Pénzügyminisztérium

Minisztériumi rangra kell emelni:

[az] Országos Terhivatalt,

[az] Állami Ellenőrző Központot.

2. Meg kell szüntetni a Minisztertanács elnökhelyetteseinek mai rendszerét.

[A] Minisztertanács elnökének két első helyettese legyen a szakminiszterek közül.

3. A Minisztertanács elnökhelyetteseinek mai apparátusát erősen le kell csökkenteni és össze kell vonni a Minisztertanács elnökének apparátusává.

A Minisztertanács elnöke apparátusának irányítására, valamint a közvetlenül a Minisztertanács alá tartozó szervek feletti felügyeletre a Minisztertanács elnökének egy olyan helyettesét kell megválasztani, akinek nincs szaktárcája.

4. A Minisztertanács elnöke, két első helyettese és egy helyettese közösen döntenek el egyes folyó kérdéseket.

Személyi javaslatok

A párt Politikai Bizottságára:

Rákosi Mátyás
Nagy Imre
Gerő Ernő
Hegedüs András
Hidas István
Farkas Mihály
Révai József
Kristóf István
Házi Árpád
Kiss Károly
Piros László

Földvári [Rudolf]
Ács [Lajos]
Szalai [Béla]

Javaslat a Minisztertanács tagjaira

Minisztertanács elnöke

- " - első helyettese, belügymin.

- " - első helyettese, földm.

- " - helyettese

Külügyminiszter

Honvédelmi

Igazságügyi

Egészségügyi

Pénzügy

Bel- és külker.

Nagy Imre

Gerő Ernő

Hegedüs András

Boldoczki [János]

Farkas M[ihály]

Erdei F[erenc]

Zsoldos [Sándor]

Olt K[ároly]

Bognár [József]

Élelmiszer és begyűjtés
Közlekedés[i-] és postaügyi
Gépipari
Nehézipari
Építésügyi
Könnyű- és helyiipari
Közoktatás, népműv., felsőokt.
Tervhivatal elnöke
Állami Ellenőrzés Min.

Altomáre I[ván]
Bebriťs L[ajos]
Kossa²⁶ [István]
Hidas I[stván]
Szijártó L[ajos]
Kis[s] Á[rpád]
Darvas²⁷ [József]
Szalai B[éla]
Házi Á[rpád]

[Az MDP küldöttsége által készített dokumentum]

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és a Magyar Népköztársaság kormányának delegációja megállapítja, hogy a párt vezetése, élén Rákosi Mátyás elvtárrsal, politikai irányvonala meghatározásában és gyakorlati munkájában az utóbbi évek folyamán komoly hibákat követett el, melyek súlyos nehézségeket okoztak a népgazdaságban, megrontották a párt, az állam és a dolgozó tömegek viszonyát és kedvezőtlenül hatottak ki a lakosság életszínvonalának alakulására. Mindezen hibák kijavítása sürgős szükségessé vált.

A párt vezetésében a kollektív vezetés rendszere helyett személyes vezetés valósult meg, amiért elsősorban Rákosi elvtárs a felelős. A kollektív vezetés [helyett] személyes vezetés valósult meg és a párt fejlődésére káros vezérkedéssel párosult. Ilyen körülmények között igazi vezető kollektíva a párt és az állam élén nem alakulhatott és nem is alakult ki. A párt és az állam vezetése néhány elvtárs kezében összpontosult. A pártvezetés tagjai ténylegesen nem voltak egyenlők. Nem volt igazi bírálat és önbírálat a párt vezetésében. Mindez akadályozta új, a munkásosztályhoz, a néphez hű, tehetséges fiatal vezető káderek kifejlődését. A párt vezetése nagyrészt kisajátította az állam, a kormány funkcióit s így a Minisztertanács valójában árnyékkormányá lett.

A vezetésnek e helytelen módszere, a párt felső vezetésében lábra kapott önteltség nagymértékben hozzájárult a gazdaságpolitika súlyos eltorzításához. Megszédülve a gazdasági téren elért sikerektől a párt vezetése 1951-től kezdve túlzott ütemű iparosításra vett irányt. Nem számolt az ország reális helyzetével, tényleges erőforrásaival, a beruházások gazdaságosságával és célszerűségével. Ugyanakkor – s ez az érem másik oldala – nem vette figyelembe a lakosság szükségleteit, azt a jogos követelményt, hogy a szocializmus építésének együtt kell járnia a nép életszínvona állandó emelkedésével.

A túlzottan gyors iparosítás, különösen pedig a nehézipar és a hadiipar túlzott fejlesztése a mezőgazdasági beruházások és termelés elhanyagolásához vezetett. A hibát súlyosbította a mezőgazdaság kollektivizálásának a gazdasági és a politi-

26 Két példányon kézirással szerepel.

27 Két példányon kézirással szerepel.

kai előfeltételeket meghaladó túlzottan gyors üteme, ami nemcsak a mezőgazdasági termelésre hatott ki kedvezőtlenül, hanem egyben megrontotta a párt és az állam viszonyát a dolgozó parasztsággal.

A párt- és az állami vezetés helytelen módszerei, valamint a gazdaságpolitikában elkövetett hibák nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a tömegekkel szemben az adminisztrálás káros és helytelen módszere érvényesült. A lakosság jelentős része ellen indítottak bírósági eljárásokat és alkalmaztak büntetéseket. Gyakorivá vált az önkényeskedés a lakossággal. Megrendült a törvényesség. Mindez a lakosság körében – különösen falun – jogos elégedetlenséget keltett.

A túlzottan gyors ütemű iparosítás mellett nem kis szerepet játszott a lakosság érdekeinek és életszükségleteinek elhanyagolásában a fegyveres erőknek a szükségesnél és a megengedhetőnél nagyobb mértékű fejlesztése, valamint az államapparátus felduzzasztása.

Az elkövetett hibák kijavítására a delegáció a következő fontosabb intézkedéseket tartja szükségesnek:

1. Meg kell változtatni a párt gazdaságpolitikáját, csökkenteni kell az iparosítás ütemét, s felül kell vizsgálni a népgazdaság fejlesztési terveit és ennek kapcsán a beruházásokat.

A gazdaságpolitikát oly módon kell megváltoztatni, hogy a fejlődés egész ütemének csökkentése mellett emelkedjék a lakosság fogyasztását szolgáló termékek termelése. A beruházások felülvizsgálatánál a realitás és gazdaságosság, valamint a szocialista tábor országai gazdasági együttműködésének szempontjai legyenek a döntőek. Ennek megfelelően le kell állítani azokat, melyek nem gazdaságosak és lassítani kell azokat, melyeknél ezt az ország gazdasági erőforrásainak helyes felhasználása megköveteli. Növelni kell a beruházásokat a mezőgazdaságban. Határozottan lassítani kell a mezőgazdasági termelőszövetkezetek fejlesztését. Több támogatást kell nyújtani az egyénileg gazdálkodó parasztoknak (műtrágya, gépi művelés, szerződéses termelés).

Jelentősen növelni kell a lakásépítkezést, mindenekelőtt Budapesten és a megyei székhelyeken, s Budapesten meg kell gyorsítani a lakóházak tatarozását.

A népgazdasági tervek felülvizsgálatát és az átcsoportosításra vonatkozó részletes határozatot 1953. augusztus 1-ig kell meghozni. A gazdaságpolitika kijavításának eredményeként el kell érni, hogy már ez év őszén a lakosság életszínvonalja érezhetően megjavuljon.

2. Az állam és a lakosság között helyes viszonyt kell teremteni. Fel kell számolni a törvénytelen ségek és törvénytársítások gyakorlatát a rendőrség, az államvédelmi és az igazságügyi szervek munkájában és szigorú törvényességet kell megvalósítani. Záros határidőn belül létre kell hozni a legfelső államügyészséget. Haladéktalanul meg kell szüntetni a kuláklista intézményét. Csökkenteni kell az államapparátus létszámát és meg kell javítani munkáját.

Június hó folyamán az országgyűlés elé törvényjavaslatot kell terjeszteni és szabadon kell bocsátani a jelenleg letartóztatásban, illetve őrizetben lévőknek mintegy a felét. Meg kell szüntetni az internálások rendszerét.

3. Újjá kell szervezni a Minisztertanácsot. Több minisztériumot össze kell vonni. Csökkenteni kell a minisztériumok számát, növelni kell a miniszterek felelős-

ségét. A Minisztertanácsnak teljes mértékben be kell töltenie hivatását az állam vezetésében.

Jelenlegi formájában meg kell szüntetni a Minisztertanács elnökségét, amely helyettesítette a Minisztertanácsot, meglassította az államügyek intézését, s csökkentette a miniszterek személyi felelősségét.

Az újjászervezendő Minisztertanács összetételét a következőképpen kell megállapítani:

A Minisztertanács elnöke: Nagy Imre elvtárs

Belügyminisztérium (az államvédelemmel együtt), miniszter: Gerő Ernő elvtárs

Földművelésügyi Minisztérium (a jelenlegi Földművelésügyi Min. és az Állami Gazdaságok Minisztériuma összevonásából), miniszter: Hegedüs András elvtárs

Bel- és Külkereskedelmi Minisztérium (a Belkereskedelmi és [a] Külkereskedelmi Minisztériumok összevonásából), miniszter: Bognár József elvtárs

Élelmiszeripari és Begyűjtési Minisztérium (az Élelmiszeripari és [a] Begyűjtési Minisztériumok összevonásából), miniszter: Altomáré Iván elvtárs

Közlekedés[-] és Postaügyi Minisztérium (a Közlekedésügyi és [a] Postaügyi Minisztériumok összevonásából), miniszter: Bebrits Lajos elvtárs

Nehézipari Minisztérium (a Bánya- és Energiaügyi, a Kohászati és a Vegyipari Minisztériumok összevonásából), miniszter: Hidas István elvtárs

Gépipari Minisztérium (az Általános Gépipari és a Középgépipari Minisztériumok összevonásából), miniszter: Kossa István elvtárs

Könyviipari Minisztérium (a Könyviipari és a Helyiipari Minisztériumok összevonásából), miniszter: Kiss Árpád elvtárs

Építésügyi Minisztérium (az Építésügyi és az Építőanyagipari Minisztériumok összevonásából), miniszter: Szi jártó Lajos elvtárs

Kulturális Ügyek Minisztériuma (a Felsőoktatásügyi, a Közoktatásügyi és a Népművelési Minisztériumok összevonásából), miniszter: Darvas József elvtárs

Külügyminisztérium, miniszter: Boldoczki János elvtárs

Honvédelmi Minisztérium, miniszter: Farkas Mihály elvtárs

Igazságügyminisztérium, miniszter: Erdei Ferenc elvtárs

Egészségügyi Minisztérium, miniszter: Zsoldos Sándor elvtárs

Pénzügyminisztérium, miniszter: Olt Károly elvtárs

Országos Tervhivatal, elnök: Szalai Béla elvtárs

A Minisztertanács elnökének legyen két első helyettese és egy helyettese. Első helyettesek legyenek Gerő Ernő és Hegedüs András elvtársak.

4. A párt vezetését újjá kell szervezni oly módon, hogy megszűnjék a jelenlegi politikai Titkárság, valamint a Szervező Bizottság. Létre kell hozni olyan Politikai Bizottságot vagy Elnökséget, amely a Központi Vezetőség plenáris ülései közti időszakban a pártot irányítja. A Politikai Bizottság vagy Elnökség mintegy 12 tagból és 3 póttagból álljon. A Politikai Bizottságba friss erőket kell bevonnai, viszont az alkalmatlanokat ki kell hagyni belőle.

A Politikai Bizottságon, illetve Elnökségen kívül létre kell hozni a Központi Vezetőség Titkárságát 5–7 taggal. A Titkárság feladata a vezető pártszervek ha-

tározatai végrehajtásának biztosítása, valamint döntés a káderkérdések meghatározott körében.

Meg kell szüntetni a főtitkári funkciót.

Mindezen rendszabályok megvalósítására még június folyamán össze kell hívni a párt Központi Vezetőségének teljes ülését, ahol fel kell tární az elkövetett hibákat s meg kell hozni a hibák kijavításához szükséges határozatokat. A Központi Vezetőség üléséről nyilvános közleményt kell kiadni.

Ugyancsak június folyamán az országgyűlés elé kell terjeszteni a javaslatot a Minisztertanács újjászervezésére.

A Kremlben 1953. június 16-án du. 2–1/2 4 óráig tartott

tanácskozás jegyzőkönyve

Jelen vannak: Malenkov, Berija, Molotov, Hruscsov, Bulganyin, Mikoján, Kiszeljov és Bojkov elvtársak, valamint Rákosi, Nagy I., Dobi, Gerő, Hegedüs, Hidas, Földvári és Szalai elvtársak

[A]szovjet elvtársak a delegáció mellékelt dokumentumát előre megkapták.

Rákosi elv.: szóban magyarázó megjegyzéseket fűzött a dokumentumhoz és kérdéseket tett fel. Arra a kérdésre, hogy a Minisztertanács elnöke és helyettesei alkossanak-e külön testületet (elnökséget), Malenkov és Berija elvtársak azt feltették, hogy ilyen testületre nincs szükség. Kicsi az ország, a Minisztertanács oldja meg a kérdéseket.

A hadsereg létszámára és a hadiipar fejlesztésének mértékére vonatkozó kérdésre Malenkov elvtárs a következőket felelte: "Először maguk gondolják át a kérdést és utána tegyenek javaslatot, mondják meg véleményüket". Arra a kérdésre, hogy honnan helyesebb irányítani a rádió munkáját, Malenkov elvtárs azt felelte, hogy "inkább és túlnyomórészt a párt foglalkozik a SZU-ban vele". A Tudományos Akadémiát viszont elsősorban a Minisztertanács irányítja, [a] tudományos terveket a Minisztertanács fogadja el. A káderekkel ellenben a párt foglalkozik.

Molotov elv.: Rossz híreket hallottam a magyarországi ideológiai munkáról. Révai elvtárs minden egy személyben. Beszédet tart a párt KV nevében, rendelkezik a párt nevében. Az ideológiai területen monopóliuma van. Ha Marx Károly élne, még ő sem vállalhatna magára ilyen feladatot. Az egész ideológiai munka irányítása nem egy elvtárs feladata, hanem az egész pártvezetés feladata. Révai elvtárs, mint marxista nem mutatkozott meg [sic!]; vezetése nem elég alapos. Nyomás érvényesül az ideológiai kérdésekben. Az Akadémiával kapcsolatban hasonló a helyzet.

Nagy I. elv.: Molotov elvtársnak teljesen igaza van. A dokumentum készítésekor felmerült, hogy foglalkozni kellene az ideológiai munka terén fennálló hiányosságok kérdésével, de később ez a kérdés kimaradt. Két bizottságot hozott létre a Politikai Bizottság. Az egyiket régebben, a másikat a XIX. kongresszus anyagának feldolgozására. Mindkét bizottságot Rákosi elvtárs vezette. Egyik bizottság egyáltalán nem ült össze, a másik egy alkalommal tartott ülést, még múlt év novemberében, az is formális ülés volt. Ez nagy szégyen. Az ideológiai kérdé-

seket sohasem vitattuk meg a pártban. Nem folyt a vélemények harca, mely nélkül az ideológiai munka nem mehet előre. A dokumentumban valóban kell erről beszélni.

Berija elv.: A dokumentum lépést jelent előre. De a dokumentumot konkrétabbá kell tenni és ki kell egészíteni. Az iparosítás kérdésével külön részben kell foglalkozni. Ott, ahol az iparosításról és a túlzott méretű beruházásokról van szó, számot is kell közölni, mert enélkül nem lehet a dolgot megérteni. Meg kell mondani, hogy a mostani terv szerint milyenek az előirányzatok, és mennyire változtatjuk meg azokat. A mezőgazdaságnak is önálló résznek kell lenni a határozatban. Itt is kell számokat közölni. Tisztázni kell, hogy mi az "elhagyott föld", hogy jöttek létre ezek az elhagyott földek és mi az oka annak, hogy ilyen sok az "elhagyott föld".

A termelőségvetkezetek hozamáról is kell beszélni. Meg kell őszintén mondani, hogy nálunk a termelőségvetkezetekben a föld hozama kisebb, mint az egyéniileg dolgozó középparasztoknál. Meg kell mondani, hogy csökkentik a kollektívizálás ütemét. Parasztok menekülése a városba – fontos kérdés. Meg kell állapítani, hogy mi ennek az oka és azt, hogy milyen módon kell a hibát kijavítani. Meg kell vizsgálni a termelőségvetkezetek eladósodásának kérdését. Javaslat van a kuláklista megszüntetésére. Ez nem helyes. Nem a kuláklista a kérdés. A lényeg az, hogy helyesen állapítsák meg, hogy ki a kulák.

A törvényesség kérdése túlságosan általános formában van felvetve. Ez kevés. Meg kell mondani, hogy mi történt a múltban, hogy 3 és 1/4 év alatt 1 200 000 személy ellen indítottak bírósági eljárást és ugyanezen idő alatt 1 150 000 személy ellen volt kihágási eljárás. Ha a számok benne lesznek a dokumentumban, akkor a nép jobban megérti. Azt is meg kell mutatni, hogy milyen módon kell a törvénytelenégeket kijavítani.

Nyíltan kell beszélni arról, hogy nem eléggé vittek előre, felülös posztokra magyar nemzetiségűeket. Nem formálisan, hanem ténylegesen. Ezen a helyzeten változtatni kell. Ennek a határozatban is benn kell lennie.

Beszélni kell a határozatban arról is: helytelen volt az, hogy Rákosi elvtárs beavatkozott az ÁVH és a Belügyminisztérium ügyeibe és helytelen volt, ahogyan beavatkozott; hogy utasításokat adott a nyomozásra, egyesek letartóztatására és fizikai bántalmazására. Ha ezt nem ismerjük be a határozatban, Rákosi elvtárs a hibát megismételheti, vagy bárki más csinálhat hasonló dolgot. Ilyen módszerek igen súlyos következményekhez vezethetnek és az igazat sohasem tudjuk meg.

Azt is meg kell mondani, hogy helytelen volt az a gyakorlat, mely szerint egy személyben egyesült a párttitkári és minisztertanácsi elnöki funkció.

Rákosi elvtárs ennek következtében azt gondolta, hogy mindent tehet. Valójában egyik helyen sem tudta megfelelően elvégezni munkáját. Erre mutat az is, amit Molotov elvtárs az ideológiai munka területén meglévő hibákról mondott.

A kérdések, melyeket Rákosi elvtárs itt most feltett – mondva csinált kérdések. A Minisztertanács foglalkozzék mindazzal, ami az országban történik. A párt segítse elő azoknak a feladatoknak sikeres megoldását, melyeket a Minisztertanács elé állított. Hol, hogyan, milyen területen, melyik szerv, mit tegyen, ezt sen-

ki pontokba szedve előírni nem tudja. Ez az emberek képességétől, hozzáértésétől függ.

Molotov elv.: Egyetért Berija elvtárssal. Néhány kiegészítő megjegyzése van.

Ami az ideológiai munkát illeti: a bírálatot ki kell fejleszteni. A dokumentumban a bírálat – önbírálatról is kell írni. A gazdasági politika tekintetében helyes az, amit a dokumentum tartalmaz, de néhány dolog durván van megfogalmazva. Pl. ahol arról van szó, hogy csökkenteni kell az iparosítás ütemét, azt is meg kell mondani, hogy ez a lakosság életszínvonalának emelése érdekében történik.

A falu és a lakosság helyzete. Ez a leggyengébb része a dokumentumnak. Meg kell mondani, hogy a mezőgazdaság el van hanyagolva és a jövőben nagy figyelmet kell fordítani a mezőgazdaság felvirágzására. Ahol a termelészövetkezeteket adminisztratív módszerekkel hozták létre, nem kell félni feloszlásuktól.²⁸ A kollektivizálással nem kell sietni, fontos, hogy a dolgozó parasztsággal jó legyen a viszonyunk.

[A] dokumentumban a munkásosztályról nincs szó. Ahol arról beszélünk a dokumentumban, hogy a túlságosan gyors iparosítás hátrányosan hatott a lakosság életszínvonalára, meg kell mondani, hogy mindenekelőtt a munkásosztályra. Nem kell félni attól, hogy megmutassuk: Magyarországon a munkásosztály életszínvonala az utóbbi években csökkent. Amikor megállapítjuk, hogy csökkenteni kell a nagyberuházásokat, be kell szüntetni bizonyos építkezéseket, azt is hozzá kell tenni, hogy a munkásoknak munkalehetőséget kell biztosítani. A lakásépítésekkel kapcsolatban meg kell mondani, hogy mindenekelőtt a munkások számára építünk lakásokat.

A határozatban el kell ítélni, mint megengedhetetlen dolgot az áruk minőségének meghamisítását és ilyen módon az árak felemelését.

Dobi elv.: Nem tartanám helyesnek, ha feloszlátánk a termelészövetkezeteket. Ha végrehajtjuk a szovjet elvtársak által javasolt rendszabályokat, akkor a szövetkezetek megerősödnek.

Molotov elv.: Nem kell a termelészövetkezeteket feloszlítani, de ha önként fel akarnak oszlani, nem kell azt megakadályozni.

Mikoján elv.: Nem elég meggyőző a lakosság életszínvonalára vonatkozó rész. Bele kell venni a határozatba, hogy a kiskereskedelmi áruforgalom az elmúlt évben csökkent.

Hruscov elv.: Egyetért Berija és Molotov elvtársak megjegyzéseivel. Nincs szükség 7 tagú Titkárságra. A 7 tagú Titkárság, mondjuk 12 tagú Politikai Bizottság mellett, már azt jelentené, hogy a Titkárság többségben van a Politikai Bizottságban. Bár nem feltétlenül kell a Titkárság minden tagjának a PB tagjának lenni. Helyesebb volna 3 tagú Titkárságot szervezni.

²⁸ A fordítás félreérthető. Molotov későbbi megjegyzése jelzi, hogy az erőszakos módon létrehozott, működésképtelen termelészövetkezetek felszámolása nem veszteség, nem kell tartani az ilyen esetek kedvezőtlen következményeitől.

Berija, Malenkov elv.: A Titkárság 3–4 tagú lehetne. Ne Elnökség legyen, hanem Politikai Bizottság, melynek legyen 9 tagja és 2 póttagja. A Titkárság tagjai lehetnek egyben a PB tagjai is, de nem feltétlenül szükséges, hogy a Titkárság valamennyi tagja tagja legyen a PB-nek.

Malenkov elv.: Az előttem szóló elvtársak észrevételei helyesek. Ha a magyar elvtársak részéről nincs ellenvetés, úgy az elhangzott észrevételeket be kell venni a dokumentumba.

Nagy Imre elv.: [A] kuláklista az alapja a kulákok elleni törvénytelenségeknek. [Az] első feladat valóban meghatározni, hogy ki a kulák, de a kuláklistát meg kell szüntetni.

Berija elv.: A mai listát meg kell szüntetni, de meg kell állapítani, hogy ki a kulák.

Nagy Imre elv.: A kritikát megértettük. [A] dokumentum nem fejezi ki a feladatokat.

Malenkov elv.: A dokumentum alapul nem rossz. A szovjet elvtársak segíteni akarnak abban, hogy milyen irányban fejlesszék tovább.

Nagy Imre elv.: Mi teljes erőnkkel azon dolgozunk, hogy a határozatba foglaltakat megvalósítsuk. Nem fogunk félúton megállni és fél rendszabályokat hozni. Nagyon sok függ attól, hogy Rákosi elvtárs mennyire segíti elő a hibák kijavítását. Őszinte és mély önbírálattal feltárja-e a hibákat és igyekszik-e ezeket kijavítani.

Berija elv.: Nem egy emberen múlik, hanem az egész vezetésen. Ha pedig Rákosi elvtárs nem segít a hibák kijavításában, saját magát teszi tönkre.

Nagy Imre elv.: Az utóbbi évek folyamán a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Vezetőségével nem volt olyan közvetlen kapcsolat, mint 3–4 évvel ezelőtt.

Berija elv.: Kapcsolat volt most is és azelőtt is, csak nem megfelelő és helyes kapcsolat, ami rossz következményekhez vezetett. A kapcsolat nagyrészt ünnepi ülésekből és tapsból állt. [A] jövőben a kapcsolatnak más formáját fogjuk megvalósítani, felelősebb és komolyabb kapcsolatot. Erről az elvtársakat értesíteni fogjuk.

Malenkov elv.: Meglátják majd az elvtársak, egészen más kapcsolat lesz, mint a múltban volt.

Rákosi elv.: Nagyon sajnálom, hogy előbb nem kaptam ilyen leckét és előbb nem tartottak elém ilyen tükröt. Ami a jövőt illeti, biztosítom az elvtársakat, hogy minden tőlem telhetőt megteszek a hibák kijavítására. De a hibák kijavítása nem egy emberen múlik, hanem az egész pártvezetésen.

Malenkov elv.: A tanácskozással megmutatta, hogy a magyar elvtársak, akik tanácsért jöttek hozzánk, a szovjet elvtársak javaslatait helyeseknek tartják. Az itt kialakított rendszabályokat nem erőszakoljuk rá Magyarországra, hanem azok megfelelnek Magyarországra érdekeinek.

Néhány konkrét kérdést kell még megbeszélni.

Megkérdezi, hogy Farkas elvtárs tanul-e, ért-e valamit a hadi tudományhoz.

Rákosi és Gerő elvtárs: Igen, Farkas elvtárs komolyan tanul, a szovjet tanácsadó elvtársaknak is ez a véleménye.

Bulganyin elv.: Van-e Farkas elvtársnak akadémiai végzettsége?

Rákosi és Gerő elvtárs: Farkas elvtársnak nincs akadémiai végzettsége.

Malenkov és Bulganyin elvtársak: Javasolják, hogy Farkas elvtársat mint a párt ügyéhez hű és tehetséges elvtársat küldjék a Szovjetunióba vezérkari akadémiaira 1-2 évre, mert arra a tudásra szükség van, amit az akadémia ad. Ki lehetne nevezni honvédelmi miniszterre Bata elvtársat, vagy más elvtársat.²⁹

A Központi Vezetőség ülésén két előadó legyen: Rákosi és Nagy elvtársak.

Malenkov elv.: Kiszeljov elvtárs jelentése szerint a budapesti USA-követ az angol követségen rendezett fogadáson azt javasolta Molnár Erik és Berei Andor elvtársaknak, hogy a magyar kormány egyik tagja (szó volt Molnár Erik elvtársról és Kiszeljov elvtárs jelentése szerint Rákosi elvtársról) találkozzon az amerikai kormány valamelyik tagjával, esetleg Eisenhower elnökkel és tanácskozzanak [a] Magyarország és az USA közti vitás kérdésekről.

Rákosi elv.: Nem tudtam arról, hogy saját személyem is szóba került, sem azt, hogy az amerikai követ szerint Eisenhower is részt venne a tárgyaláson. Amikor erről az ügyről értesültem, utasítást adtam, hogy azonnal közöljék a dolgot Kiszeljov elvtárrsal.

Malenkov, Berija elv.: Rákosi elvtárs két hibát követett el ezzel az esettel kapcsolatban:

1. Nem biztosította, hogy a Politikai Bizottság tagjai az USA tapogatózásáról tudomást szerezzenek és nem vitatta meg a kérdést a pártvezetés tagjaival. Ez példa az egyszemélyi vezetésre, a kollektív vezetés hiányára. Megengedhetetlenek az ilyen módszerek. Ilyen módszerekkel nagy hibákat lehet elkövetni. Miért a külügyminisztertől függ, hogy kinek küld ilyen eseményről értesítést? Az USA követe négy személlyel tárgyalt erről a kérdésről és a PB tagjai nem tudnak róla. Rendet kell teremteni, mert ilyen módszerekkel el lehet veszíteni Magyarországot.

2. Rákosi elvtársnak az volt a szándéka, hogy az amerikaiak javaslatát a kormány elé terjeszti. Helytelen eljárás, hogy az amerikai követnek egy banketten tett kijelentésével a magyar kormány foglalkozik. [A] jövőben a PB tagjai ne mondják, hogy ezt vagy azt nem tudták. Maguk is követeljék, hogy mindenről tudjanak, mert az országért együttesen felelősek.

Berija elv.: Makacskodás tapasztalható a magyar elvtársak részéről – elsősorban Rákosi elvtárs részéről – a Péter-ügy felülvizsgálatával kapcsolatban. Az ügy kivizsgálására Magyarországra küldtek 4 elvtársat. Rákosi elvtárs Moszkvába utazása előtt magához hívatta ezeket az elvtársakat. (Rákosi elvtárs: Ők jöttek, nem hívtam őket.) Két óra hosszat tartott a megbeszélés. Ebből 12 percet beszéltek a szovjet elvtársak, 1 [óra] 50 percet Rákosi elvtárs és kiottarta őket, ho-

²⁹ Farkas Mihályt a Vorosilov Akadémiára a Politikai Bizottság 1955. szeptember 1-jei határozata értelmében – szeptember 14-én, családjával együtt – küldték ki, ám már 1956. március 3-án az MDP PB olyan határozatot hozott, hogy visszahívják. MOL. 276.f. 53/245. ó. e.; 276.f. 53/274. ó. e.

gyan folytassák a vizsgálatot. Ha hibákat követtünk el, fel kell azokat tárni, mert a makacskodás még súlyosabb hibákhoz vezet.

Malenkov elv.: Nincs szükség arra, hogy megerősítsék a határozatot. A magyar elvtársak képesek lesznek a határozati javaslat kidolgozására és elegendő erejük lesz a hibák kijavítására.

Magyar Országos Levéltár. 276. f. 102/65. ö. e. – Géppel írt tisztázati.

Közli: *T.Varga György*